

नमो तस्स भगवतो भरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्द भूमि

THE ANANDABHOOOMI
(BUDDHIST MONTHLY)

(धर्मचक्रमुदामा भगवान् बुद्ध)

एक प्रतिको ३।

वार्षिक ग्राहक शुल्क ३०।

आजीवन ग्राहक शुल्क ३००।

बुद्धसम्वत् २५३२

नेपालसम्वत् ११०८

वर्ष १६

भाद्रपूर्णिमा

यैला थ्ब

अंक ६

विक्रमसम्वत् २०४५

1988 A. D

Vol. 16

आश्विन

September

No. 6

यस अंकमा

यै

याः

पु
ही

बुद्धवचन	१
सम्पादकीय	२
समृतिप्रस्थान (सतिपटान,	३
संगायना र यसका	५
मसाज उपचार	९
सम्पादकलाई चिठ्ठी	१२
इशाईमतमा बौद्धधर्मको	१३
कविता	१६
आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ	१७
कविता	१९
बौद्ध गतिविधि	२०
VIPASSANA-A २३	
सम्पादकयात पौ	२५
कुशीनगररथा संक्षिप्त	२६
कविता	२९
इतुंबहाःया तारादेवीया खे	३१
बौद्ध गतिविधि	३२

आनन्दभूमि

संरक्षक

स्मृतान्त्रायक आचार्य भिक्षु अमृतानन्द स्मृतास्थविर

प्रधान-सम्पादक

भिक्षु अश्वघोष

ध्यवस्थापक

भिक्षु मैत्री

सम्पादक

सुवर्ण शावय

फोन नं. २-१२८५५

कार्यालय

‘आनन्दभूमि’

आनन्दकुटी विहार

पोष्टबक्स नं. ३००७

स्वयम्भू, काठमाडौं

फोन नं. २-२४४२०

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहारगुठी

आनन्दकुटी, काठमाडौं

नगर-कार्यालय

‘संघाराम’

भिक्षु तालीम केन्द्र

लुती, क्षेत्रपाटी, काठमाडौं

फोन नं. २-१५०१०

विरोधीहरूका बीचमा रही विरोध न गर्ने, दण्डधारीको बीचमा बसी अदण्डधारी हुने, आसक्तहरूका बीचमा बसी अनासक्तभई बस्नेलाई ब्राह्मण भन्दछु ।

सम्पादकीय

धर्मदेशना

आजकल प्रवचन-समारोह र प्रवचन-गोष्ठी आदि कार्यक्रम गर्ने एउटा फेशन जस्तै भएको छ । यस्ता समारोहमा २०० जनालाई निमन्त्रणा पठाएमा ५० जना पनि उपस्थित हुन मुश्किल छ । कार्यक्रम जति जनाको उपस्थितिमा पनि सम्पन्न त हुन्छ नै । समाचारमा ठूलावडाको नाम पनि प्रकाशित हुन्छ । त्यो प्रवचनको सार ग्रहण गरी व्यवहारमा सम्झने करि जना भए त्यसको लेखाजोखा राख्न सकिने कुरा होइन । यस्तै विद्वान्, संन्यासी र भिक्षु आदिबाट धर्मदेशनाको आयोजना हुन्छ । त्यहाँ पनि निमन्त्रित व्यक्ति-हरू ज्यादै कममात्र उपस्थित हुने हुन्छ । तर धर्मदेशना कार्यक्रम नियमित रूपमा चल्ने ठाउँ र भक्तजन तथा उपासक उपासिकाहरू नियमित रूपमा जाने गरेको ठाउँमा भने धर्मदेशनामा अलि सुचारुता रहन्छ । त्यस्ता कार्यक्रम अरू कार्यक्रमभन्दा केही फलदायी रहेको पाइएको छ । यस्ता कार्यक्रमहरूको विकासका लागि धार्मिक संघसंस्था अरु सचेत हुनु आवश्यक छ र धनी गरीब, शिक्षित अशिक्षित सबैलाई प्रभाव पर्ने खालका विधिहरू अरनाएर धर्मदेशनालाई आकर्षक बनाउने प्रयासमा अरू बढी प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ । धर्मदेशना

कार्यक्रममा बढी औपचारिकहा निभाउने जस्ता विधिहरूलाई हतोत्साहित गरी व्यावहारिक धर्मदेशना नै खासगरी अपनाउनु आवश्यक छ । धर्मदेशकहरू धर्मदेशना दिइरहने अवरथामा मात्र सौम्य देखिने तर अरू बेला क्रोधी, अघैर्य, असंयमी र पक्षपाती देखिने भएमा पनि धर्मश्रवण गर्नेहरूमा कुप्रभाव पर्न सबदछ र आस्था घट्न सबदछ ।

नियमित उपासक उपासिकाहरू जो धार्मिक देशनाहरूमा सरिक भइराखेका हुन्छन् तिनीहरूको व्यवहारमा के कति परिवर्तन आएको छ भन्ने बुझ्नु र धाहापाउनु अति आवश्यक छ । कुनै पनि कार्यको परिणाम थाहा पाउनु संचालकर्वाङ्को प्रमुख कार्य हो । यसरी बुझ्ने कार्यक्रम समेत राखिएका धर्मदेशना कार्यहरू दिगो रहन्छ र समाजको लागि देन दिइरहने नाताले धन्य रहन्छ अन्यथा क्यारो टार्ने प्रवचन-गोष्ठी लै धर्मदेशना कार्यक्रम पनि पछि गएर निजी स्वार्थले प्रेरित तथा ढोंगी जस्तो देखापर्न जाने हुन्छ । अतः यसतर्फ विशेष ध्यान दिई नियमित कार्यक्रमहरू संचालनमा तदारुखता आउनेछ भन्ने हासीले अ.शा राखेका छौं ।

★☆★

[नेपाली भाषा]

स्मृतिप्रस्थान (सतिपद्धान)

भन्ते ! यति कुरा भनी ब्रह्मा सनकुमारले
पुनः त्रायस्तिश देवताहूलाई आमन्त्रण गरे-

‘भगवान् अरहत् सम्यक् सम्बुद्धले स्वयं देखी
जानी, स्वयं देखी कुशल (समाधि) प्राप्तिको
लागि चार स्मृतिप्रस्थान सुप्रक्षापित गर्नुभएको
छ । कुन चार भने- भो देव ! यहाँ भिक्षु,
अभिध्यादौर्मनस्य हटाउनकालागि आत्पत्तभई,
सचेतभई, स्मृतिवान्भई आफ्नो कायमा कायानु-
पश्यीभई विहारगर्छ । आफ्नो कायमा कायानु-
पश्यीभई बस्दा त्यहाँ सम्यक् समाधि लाभ हुन्छ,
सम्यक् प्रसन्नता (निर्मलता) प्राप्तहुन्छ । ऊ-
त्यहाँ सम्यक् समाधि लाभगरी, सम्यक् प्रसन्नता
लाभगरी बाहिर परकायमा पनि ज्ञानदर्शन प्रा-
प्त गर्छ । आफ्नो वेदनामा वेदनानुपश्यीभई....
बाहिर परवेदनामा पनि ज्ञानदर्शन प्राप्त गर्छ ।
आफ्नो चित्तमा चित्तानुपश्यीभई...बाहिर पर-
चित्तमा पनि ज्ञानदर्शन प्राप्त गर्छ । आफ्नो धर्म
(मनमा भएको पञ्चनीवरण धर्म) मा धर्मानु-
पश्यीभई...बाहिर परधर्म (अकाको चित्तमा भ-
एको पञ्चनीवरण धर्म) मा पनि ज्ञानदर्शन प्राप्त
गर्छ ।

‘भो देव हो ! यही हो, वहाँ भगवान् अरहत्
सम्यक् सम्बुद्धे स्वयं जानी, स्वयं देखी, कशल

सतिपट्टान - अचार्य भिक्षु अमृतानन्द
(सतिपट्टान)

(समाधि) प्राप्तिकोलागि प्रज्ञापन गर्नुभएका
चार स्मृतिप्रस्थान । तपाईं त्रायस्त्रिश देवताहरु
यसबारे के संस्कृतहन्त्व ?'

सप्त समाधि-परिष्कार

भन्ते ! ब्रह्मा सनकुमारले यति सुनाइ-
सकेपछि पुनः त्रायस्त्रिश देवताहरूलाई आमन्त्रण
गरे -

‘भगवान् अरहत् सम्यक् सम्बुद्धले स्वयं जा-
नी, स्वयं देखी सस्यक् समाधिको परिभावितार्थ
परिपूरणार्थ सात समाधि परिष्कारहरू सुप्रज्ञापन
गर्नुभएको छ । कुन सात भने— सम्यक् दृष्टि,
सम्यक् संकल्प, सम्यक् वाचा, सम्यक् कर्म, सम्यक्-
आजीवन, सम्यक् वीर्य र सम्यक् स्मृति । जब यो
चित्त यी सप्ताङ्गले युक्तभई एकाग्र हुन्छ तब
यसैलाई आर्यसमाधि भन्दछन् । सम्यक् दृष्टि हु-
नेको सम्यक् सङ्कल्प हुन्छ, सम्यक् सङ्कल्प हुनेको
सम्यक् वचन हुन्छ, सम्यक् वचन हुनेको सम्यक् कर्म
हुन्छ, सम्यक् कर्म हुनेको सम्यक् आजीवन हुन्छ,
सम्यक् आजीवन हुनेको सम्यक् वीर्य हुन्छ, सम्यक्-
वीर्य हुनेको सम्यक् स्मृति हुन्छ, सम्यक् स्मृति हुने-
को सम्यक् ज्ञान हुन्छ, सम्यक् ज्ञान हुनेको सम्यक्-
विमुक्ति हुन्छ । साँच्चै भन्ने हो भने— भगवान् को
धर्म सुआस्यात्, सन्दृष्टिक, अकालिक, आऊ हेर

भन्न योग्य औपनयिक र विज्ञद्वारा प्रत्यक्षणीय छ । 'अमृतको द्वार खुला छ' भनी यसैलाई भन्न सकिन्छ । त्यसैले, भो देव हो ! भगवान्‌को धर्म मु-आख्यात छ..., अमृतद्वार खुला छ । जो पुरुषहरू बुद्ध, धर्म तथा सङ्घमा विशिष्टरूपले प्रसव्यभई आर्यकान्त शीलजे सुसम्पन्न भए; धर्ममा विनीतभई जति औपपातिक (देवलोक) भए; तिनीहरूमध्ये २४ हजारभन्दा बढी मागधिक परिचारकहरू छन्, जसले तीनै संयोजनहरू परिक्षीण गरी, स्रोतापन्न फन प्राप्त गरी अविनिपाती, निश्चिन्त सम्बोधिपरायण मई परलोक भए । अरु सकृदागामी हुने पनि छन् । तपाईं त्रायस्त्रिश देवताहरू यसबारे के संक्षेपमध्ये ?"

'अथायं इतरा पजा, पुञ्जाभागाति मे मनो ।
सङ्घातुं नो पि सक्कोमि, मुसावादस्स आत्प्यं ति ॥'

अर्थ-

"मलाई थाहा छ कि यहाँ अरु पनि पुण्यभागी भएका छन् तर कुठो होला भन्ने भयले गर्दा उनीहरूको संख्या भन्न चाहेदिन ।"

"भन्ते ! यति कुरा ब्रह्मा सनत्कुमारले भनेको सुनी वेस्सवण महाराजको मनमा यस्तो तर्कना उठ्यो, 'अहो आश्र्वय ! अहो अद्भुत ! यस्तो विशिष्ट महापुरुष शास्ता पनि हुँदारहेछन् ! यस्ता उदार धर्मोपदेश पनि हुँदारहेछन् ! यस्ता उदार विशेषाधिगम पनि देखिँदा रहेछन् !' भन्ते ! अनि ब्रह्मा सनत्कुमारले वेस्सवण महा-

राजको चित्तको तर्कना थाहापाई वेस्सवण महाराजलाई यस्तो भने 'वेस्सवण महाराज !' के संक्षेपमध्ये ! अतीतकालमा पनि यस्तै रूपले विशिष्ट महापुरुष शास्ता भएका थिए, त्यस्तै विशिष्ट धर्मोपदेश र त्यस्तै उदार विशेषाधिगम पनि देखिएको थियो । अनागतकालमा पनि यस्तै रूपले विशिष्ट महापुरुष शास्ता हुनेछन्, त्यस्तै विशिष्ट धर्मोपदेश र त्यस्तै विशेषाधिगम पनि ।'

"भन्ते ! यी कुराहरू ब्रह्मा सनत्कुमारले, त्रायस्त्रिश देवताहरूका सामुन्ने भनिरहेका थिए । यही नै कुरा वेस्सवण महाराजले, ब्रह्मा सनत्कुमारको सामुन्ने सुनी, सामुन्ने ग्रहण गरी आफ्ना परिषद्लाई पनि सुनाए ।"

यही नै कुरा स्वयं वेस्सवण महाराजले आप्नो परिषद्लाई भनिरहेको जनवसभ देवताले सुने, ग्रहण पनि गरे र यही नै कुरा भगवान्लाई पनि सुनाए । यही कुरा भगवान्ले जनवसभ देवताको मुखबाट सुनी, ग्रहण गरी स्वयले पनि जानी आयुष्मान् आनन्दलाई भन्नुभयो । आयुष्मान् आनन्दले यही कुरा भगवान्को श्री-मुखबाट सुनी, ग्रहण गरी; भिक्षु भिक्षुणी, उपासक तथा उपासिकहरूलाई पनि सुनाउनुभयो ।

अनि सो ब्रह्मचर्य (धर्म) समृद्ध, विस्तार तथा विस्तृतभई, धेरैले थाहापाए र देवमनुष्यहरूका बीचसम्म पनि सुप्रकाशित भयो ।

आज मानवको एकोहोरो भौतिक उपलब्धिले आपनै अन्तरात्मा अशान्त पारेको छ ।

आपनै मन र मस्तिष्क सञ्चुलन बिगारेको छ र आफ्नेले आफूभित्रको सत्यतालाई ढाँटेर आफै पछुताइरहेछ ।

- विशुद्धदेव -

संगायना र यसका उपलब्धिहरू

भगवान् गौतम बुद्धले आजभन्दा पचिवर सय वर्ष
अगाडि दुःख, हिंसा, शोषण, अज्ञान र अन्धविश्वास आदि-
बाट पिलिएका मानवजातिलाई मुक्ति दिलाउन र
ध्यक्तिको जीवनमा परिपूर्णता एवं सार्थकता त्याई निर्वाण
प्राप्त गर्न जुन मार्ग वा सिद्धान्तको प्रतिपादन गर्नु भयो
त्यसलाई हामी बौद्धधर्म भन्दछौं र यस्तो कल्याणकारी
मार्ग वा धर्मको गन्तव्य स्थल वा आधारभूत सत्य बौद्ध
दर्शन कहलाइन्छ । यही धर्म र दर्शन कालान्तरमा
अनेकौं परीक्षण, घात प्रतिघात व्यहोरेर, निखरिएर
परिशुद्ध एवं अनुभवसिद्ध भएर व्यवहारयुक्त एवं
विज्ञानसम्मत साक्षित भएको हुँदा आजको युगमा यो
विश्वधर्मको रूपमा अग्रसर छ । बुद्धधर्म आज केवल
एउटा धर्म वा सम्प्रदायमा सीमित नभएर विश्वमानवको
अस्तित्वको एकमात्र आधार र सम्पूर्ण मानवजातिको
एउटा जिउने कला वा जीवनशैली बन्न
पुरावैछ ।

भगवान् बुद्धबाट प्रतिपादित यस अमूल्य सिद्धान्त-
प्रति वहाँको परिनिवारणपछि ढुई थरीका प्रतिक्रिया देखा-
पन थाले । एक त त्यस बेलाका किञ्चित् ईर्यालु तथा
परम्परावादीहरूले मिथ्यादृष्टि राखी कुटिल चाल चाली
भगवान्का उपदेशलाई परम्परावादी पंथतिर पुनः ढालिने
गरी आपनै तालले व्याख्या गर्न लागे भने अर्कोतिर केहीले

का उपलब्धिहरू
—चिनियालाल व ज्ञाचार्य, तानसेन
आपनो क्षणिक भोग विलास र सुविधाको मोहको बसमा
परेर अज्ञानतावस व्यावहारिकताको नाममा ऊरी पुरानै
जर्जर अन्धविश्वासको मार्गतर्फ उन्मुख हुने किसिमबाट
अर्थाउन लागे। एउटा अन्यौल र भ्रमको वातावरण
फेरि सिर्जना हुने जिना लक्षणहरू देखा पर्न थाले।
भगवान्के छत्रछायामा हुक्केका भिक्षु सुभ्रद्रले भगवान्को
परिनिर्वाणपछि ‘अब हामी बुद्ध र संघको अनुशासनबाट
मुक्त भयो’ भन्ने प्रतिक्रियाबाट बौद्धमार्गमा भ्रेचालो
आउने संकेत प्रष्ठिन गयो।

यिनै कारणवस, भगवान् बुद्धबाट उपदेशित वाक्य—
हरूलाई संग्रह गर्ने र परिशुद्ध गरी बुद्धशासनलाई
स्थायित्व प्रदान गर्ने लक्ष्य राखी महस्थविर महाकाश्यपको
नायकत्वमा भगवान् को परिनिर्बाणको तीन महिनापछि नै
भिक्षु आनन्द तथा भिक्षु उपालि आदि जस्ता भगवान् को
सानिध्यमा रहेका बौद्ध सिद्धान्तविदको समुपस्थिति एवं
भगवान् का अनेको विद्वान् समर्पित शिष्य एवं अर्हतहरूको
सहभागिता भई राजा अजातशत्रुको संरक्षकत्वमा
राजगृहको सप्तपर्णी गुफामा ई. पू. ४८३ मा ५००
अर्हतहरू सामेल भई प्रथम ऐतिहासिक महासम्मेलनको
आयोजना गरियो जसलाई संगायना वा संगीत भनिन्छ ।
संगायना भन्नाले प्रतिनिधिहरूको औपचारिक सम्मेलन,
छलफल र कर्यक्रममा मात्र तय गर्ने तर्भै बौद्ध ऐतिहास-

को धारलाई नै एउटा नयाँ दिशा, नयाँ मोड़, नयाँ आयाम दिनु हुन जान्छ। यस प्रथम संग्रहनाका तीन ऐतिहासिक विशिष्ट उपलब्धिहरू भए। प्रथमतः आनन्द भिक्षुबाट स्वयंले नै भगवान्को मुखारबिन्दबाट सुनेका सम्पूर्ण उपदेशहरू एक एक गरी जस्तातस्तै उद्धृत गरी 'यस्तो मैले सुनेको थिए' को वाक्यांशबाट प्रारम्भ गरी संग्रहित गरिए तथा भिक्षु उपालिबाट संघ-शासनका नियमहरू सबैबाट छन्द शलाका अर्थात् साना साना काठका टुक्राहरूको मतपत्रको रूपमा प्रयोग गरी जनतान्त्रिक ढाँचाबाट सबैको मतलाई नियम (विनय) निर्धारण गरिसकेको थियो। दोश्रो— यसमा प्रायः सबै-जसो सहभागीहरू भगवान्कै समकालीन र प्रत्यक्ष दर्शन पाएका अरहत् भएको हुनाले बुद्धधर्म र दर्शनको मौलिकतामा कुनै प्रकारको शंका-उपशंका रहन गएन र सर्व-सम्मतिबाट मतैक्य रही बौद्धधर्मको स्थायित्व प्रतिस्थापना हुन गयो। तेश्रो कुरा यस संग्रहनाले भविष्यको मार्ग समेत स्पष्ट रूपमा निर्धारण गर्यो। यसप्रकार संग्रहना भन्ने कुरो केवल धार्मिक क्रियाकलाप वा शुद्धीकरणको प्रक्रियामात्र नभै भगवान् बुद्धबाट प्रतिपादित धर्मको मूल स्रोतको संरक्षण र समयानुकूल धार्मिक विकासको मूल स्तम्भ सिद्ध हुन गयो।

यस पछि १० वर्षसम्म कुनै प्रकारको विवाद दिनो बुद्धशासन विशुद्ध रूपमा चल्दैगयो तर पछि केही संशोधनवादीहरूले भिक्षु रेवतका एकजना शिष्य उत्तर महास्थविरलाई छूस ल्याई संघ अनुशासन र विनयको विरुद्ध गएर 'भिक्षुले उही दिन अर्को गाउँमा केरि भोजन गर्न हुन्छ, सुन चाँदी ग्रहण गर्न हुन्छ, रक्सी बन नपाएको मद्य (जाँड आदि) पिउन हुन्छ' आदि १० बटा कर्चिंगल उठाई संघमा विवाद उत्पन्न गरे र स्वयं संघ नै

भाडिने अवस्थामा ल्याइपुन्थाए। यिनै कारणबस भिक्षु रेवत र सर्वकामीको सक्रियतामा राजा कालाशोर्म (आजातशत्रुक वंशज) को संरक्षणमा वैशालीको बालुका-राम विहारमा ई. पू. ३८३ मा ८ महिनासम्म ७०० भिक्षुहरूको समुपस्थितिमा भगवान्कै प्रत्यक्ष दर्शन पाएका भिक्षुहरू-सर्वकामी, रेवत, यशकुमार, सुभन आदि द जना महास्थविरहरूको सहभागितामा यशकुमार महास्थविरवादी-सभापतित्वमा सम्पन्न भयो। तर उपर्युक्त संशोधनबादी-हरूले अनेकाँ बहाना बनाई 'व्यावहारिकता ल्याउने को नाममा विनयमा संशोधन गर्ने निहुले कौशलम्बीमा राजा मण्डलीको संरक्षणमा महादेव महास्थविरकै सभापतित्व-मा छुट्टै संग्रहना गराए र यहाँ बाट कालान्तरमा महायान र हीनयान भनेर बौद्धधर्मलिम्बीमा दुई क्याँकको सूत्रपात गरिछाडे। दोश्रो संग्रहनामा उक्त बाधा व्यहोनु परेता पनि यस द्वितीय संग्रहनाका दुइटा ऐतिहासिक उपलब्धि भए। धर्ममा अझ बढी स्थायित्व कायम हुने निश्चित भयो र संघशासनमा अरू बढी परिशुद्धता आई धर्मको मौलिक सिद्धान्तमा अनावश्यक विवाद हट्ट गई विशुद्ध धर्म (स्थविरवाद) को जग मजबूत हुन गयो र फुटेर गएकाहरूले आफ्नै धारणा लिई आपनै तालले बौद्ध धर्मको परिपालन गर्दै अगाडि बढे। देश गुन को भने ज्ञाँ यी महायानीहरूले ठाउँ र समय काल परिस्थिति अनुसार बौद्धधर्मको परिपालनमा संशोधन ल्याई स्वयं नै विभिन्न लेव्रम। विभिन्न रूपमा प्रकटर्भ बौद्धधर्मको प्रयोग गरे। तर सन्तोषको कुरा के भने यी संशोधनबादीहरूको ठाउँ परिस्थिति अनुसारको शैलीको जस्तो सुर्क उपयोग गरेतापनि बौद्धधर्मको मूल तत्व चतुरआर्यसत्य, पञ्चशील, आर्यापाटाङ्गज्ञानार्थलाई हमेशा शिरोधार्य गरेर नै अगाडि बढे।

यो ब्राह्मक, बुद्धधर्मम् पुनः मतभेद ल्याई सनातन-पन्थी परम्परावादीहरूले फरि संवशासनमा बखेडा उत्पन्न गराए । तसर्दे धर्मको जौलिकता र स्थायित्वलाई कायम गर्न राजा अशोकले ६० हजार अनुशासनहीन भ्रष्ट भिक्षुहरूलाई संघबाट निकाला गर्नुपन्थो । र यस्तै विवाद र द्वाधाहरूबाट धर्मलाई संरक्षण गरी परिशुद्धता ल्याउन र विशेष गरेर धर्मको आदर्शलाई व्यापकताको रूप दिने उद्देश्यले ई. पू. २४८ मा अशोका-राम विहारमा सन्नाट अशोकके संरक्षकत्वमा तथा भिक्षु भौद्गलीपुत्र तिथ्य महास्थविरको समाप्तित्वमा १००० भिक्षुहरूको समुपस्थितिमा तेश्रो संगायना सम्पन्न भयो । ९ महिनासम्म गहन र व्यापकरूपबाट विचार विमर्शपछि निस्केका निष्कर्ष अनुसार कार्यान्वयन, गरिएका कुराहरू बौद्धधर्मको इतिहासमा अत्यन्त नै महत्वपूर्ण गरिमामय आयाम र युग प्रवर्तनकारी उपलब्धि थिएन गए । ती हुन्- बौद्धधर्म अब मानवधर्मको रूपमा विस्तारित गर्ने अठोट र यस धर्मको प्रचार प्रसार सम्पूर्ण भारत राष्ट्र र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरसम्म पुन्याउने जम्को । संक्षिप्त सारमा तेश्रो संगायनाले बुद्धधर्म केवल ज्ञान र ध्यान पक्षमा मात्र सीमित नराखी सम्पूर्ण मानवको व्यवहारिक जीवनमा यसको उपयोग गरी एउटा कल्याणकारी विश्वतमाज स्थापना गर्ने मध्यममार्गतिर दिशाबोध गरायो जस अनुसार सन्नाट अशोक स्वयंले आदर्श दर्शाई मानवइतिहासमा तर्वप्रथम अस्पताल बाटोधाटो सिंचाई धर्मशाला, आदर्श कानून तथा न्याय व्यवस्थापन गरेर देशविदेशमा ८४ हजार बौद्धविहार स्तूप आदि निर्माण गराए । आफ्नै पुत्र महेन्द्र र छोरी संघमित्रा-लाई प्रवर्जित गराउन लगाई श्रीलंकामा बुद्धधर्मको स्थापना गरी सत्य र अहिंसाको आदर्श फैलाउन लगाए ।

यसका साथै हाँचै नेपालमा छोरी चाहमतीलाई ललितपुर-को राजकुमार देवपालसंग विवाहित गराई उपत्यकामा शायद प्रथम पटक स्थविरवादको किरण फैलाएका थिए । ललितपुरका चार स्तम्भ र शायद प्रथम स्थविरवादी विहार चाबहिल विहार यसको प्रतीको रूपमा अझै विद्यमान छ । योमन्दा पनि अझै गौरवमय कुरो त सन्नाट अशोक स्वयं लुम्बिनी ग्राम आएर सिद्धार्थको जन्मस्थलमै बुद्ध यसे ठाउँमा जन्मेका हुन् भन्ने कुरा ब्राह्मीलिपि र पाली भाषामा कुँदाई एउटा स्तम्भ खडा गरी सम्पूर्ण विश्वमानवलाई अनुगृहित गरे । यस्तै गरी आफ्नो हृदयसन्नाटको आदर्शको अनुकरण गरी कति श्रद्धालु प्रजामणले रचनात्मक कार्यगरी योगदान दिए होलान् त्यसको लेखाजोखा त अझै हुन नै बाकी छ । यस तेश्रो संगायनाको निर्णय अनुसार नै भारतका साथै दक्षिणी पश्चिमी एशिया लगायत यूरोपको योनकलोक अर्थात् त्यसदेशको सम्यता र संस्कृतिको केन्द्र ग्रीस राज्यसम्म ९ स्थानहरूमा धर्मदूत पठाई सफलतापूर्वक धर्म प्रचार प्रसारको ऐतिहासिक कार्य सम्पन्न भयो । यी मध्ये हाँत्रो देशमा पनि मध्यम भिक्षु आएका थिए भन्ने अनुमान छ । यसप्रकार यो तेश्रो संगायना प्रयोगको हिताब्ले बुद्धधर्मको इतिहासमा सबभन्दा बढी महत्व शाली र गरिमामय कुरा मान्न सकिन्छ । तर अपवाद स्वरूप यसबाट पनि फुटेर गएका केही सहभागीहरूले तुरुन्त नालन्दामा छुट्टे संगायना गरेर आफूलाई सर्वास्ति-वादी घोषित गरेर पछि महायानी पंथमा विलीन भए ।

यसपछि १६९ वर्ष पश्चात् ७९ ई. पू. मा बुद्ध-शासनमा पुनः स्थायित्व एवं शुद्धीकरणको निर्मित श्रीलंकाको आलोक विहारमा त्यहाँका राजा वट्ट गामिनी अभयको संरक्षकत्वमा ५०० भिक्षुहरूका साथ

चीयो संगायना भिक्षु रक्षित महास्थविरको सभापतित्वमा सम्पन्न भयो । त्यसबेला अनिकालले प्रस्त त्यहाँका भक्तजनहरूले आफ्नो दुख बिर्सी यो चौथो संगायनालाई फलीभूत पार्न जुन उत्साह दर्शाए त्यो स्तुत्य हुन गयो । र यस संगायनाको उपलब्धि महान्‌तम मानिन्छन् किन भने संगायनाके निर्णय अनुसार सम्पूर्ण त्रिपिटकलाई पाली भाषामा ताडपत्रमा लेखबढ गराइयो जुन कुरौ बौद्धधर्मको ऐतिहासिक एकीकृत मूल आधारस्तम्भ ठहरिन गयो । यसै ताडपत्रको एक एक वाक्य, एक एक शब्द तै नै सम्पूर्ण बौद्धवाङ्मयको प्रामाणिक अभिलेख ठहरिन गए । पछि १७९ वर्षपछि राजा कनिष्ठको संरक्षकत्वमा सर्वास्तिवादीहरूको एडटा महासभा भिक्षु बसुमित्र र अश्वघोषको सभापतित्वमा सम्पन्न भयो जसमा यीनै ताडपत्रको आलेखलाई संस्कृत भाषामा उत्था गरियो तर यसबाट सर्वास्तिवाद औपचारिक रूपबाट महायानी सम्प्रदायको रूपमा छडा भयो । यसको अनि कालान्तरमा दर्जनौ हाँगाविंगामा विभाजित हुन गए । हामै नेपालमा मात्र महायानी सम्प्रदायका ४ शाखा अर्थात् बज्र्यान, तन्त्र्यान, मन्त्र्यान र सहजयान स्वरूपका मतावलम्बीहरू देखा परे । माथि भनिए ज्ञे महायानवादका जस्तै स्वरूप देखिएनापनि मौलिक धर्मको मूल तत्त्व चतुरआर्थसत्य र अष्टाङ्गिकमार्गलाई यिनीहरूले सदा अद्वासाथ अङ्गीकार गरे । नेपालमा महायानवाद हिन्दूधर्मको प्रभावबाट क्रमशः मुक्त हुँदै गइरहेको सबैमा अवगतै छ ।

यसपछि दक्षिण एशियामा विदेशी आक्रमण र उनीहरूको स्वेच्छाचारी शासनबाट बौद्धधर्म र संस्कृति माथि जुन वर्बता पुर्वक दमन भयो त्यसको फलस्तूप बौद्धधर्मको विशेषतः भारतबाट मूलोच्छेद भए ज्ञे

तै भयो र अर्को दुई हजार वर्षसम्म कुनै प्रकारको संगायना हुन सकेन र अन्तहोगत्वा एशियामा पुनः बौद्धधर्मको उत्थान एवं धार्मिक एक बढता गर्ने उद्देश्यले धर्मका राजा मिन्जेनको संरक्षकत्वमा तत्कालीन राजधानी माण्डलेको राजदरबारमा सन् १८७१ मा पाँचौ संगायना २४०० भिक्षुहरूको समुपस्थितिमा ५ महिनासम्म राजरभिंवंश नरिदाविद्वज र सुमंगल सामिको नायकत्वमा सम्पन्न भयो र एशियामा बौद्धधर्मको पुनर्जागरण गराउने अठोट गरियो र सम्पूर्ण त्रिपिटकलाई कुंथो दाच महाविहारको प्राङ्गणमा संगमरमा कुँदन लगाइयो ।

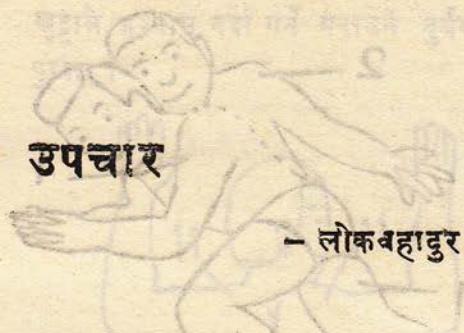
तदुपरान्त भारत प्रायद्वीपमा स्वतन्त्रताको आन्दोलनको निर्मम दमन प्रथम र द्वितीय युद्धको परिणाम स्वरूप आएको असत्य र हिसाको वातावरण र मानिसमा त्राहिमाम् र नैतिक मूल्यको न्हासले गर्दा मानिस धर्मप्रतिको चेतनाबाट अलग रहे । यसै विषाक्तपूर्ण मानसिकताबाट मुक्ति दिलाउन र मानवजातिमा अहिंसा प्रेम र शान्तिको वातावरण पुनः सिर्जना गर्न सन् १९५४ मा वसिका राष्ट्रपति बा उ र प्रधानमन्त्री उनुको अथक प्रयासमा रंगूनमा छैठौ संगायना २५०० भिक्षु एवं विद्वान् उपासकहरूको समुपस्थितिमा दुई वर्षसम्म भदन्त विचित्साराभिंवंश र महासि सयादोको अग्रसरितामा भिक्षु भदन्त रेवतको सभापतित्वमा संचालन भै ऐतिहासिकरूपबाट सम्पन्न भयो जसको उपलब्धि स्वरूप त्रिपिटकको मूलपाठकै एकमात्र आधारमा सम्पूर्ण बौद्धजनहरूमा बैचारिक एवं क्रियात्मक समन्वय स्थापना गरी बौद्धधर्मलाई आधुनिक युगसम्मत गराई संसारमा सत्य, अहिंसा र आपर्सी प्रेमको वातावरण सिर्जना गर्ने गौरव अधिष्ठान गर्ने गौरवमय उपलब्धि भयो ।

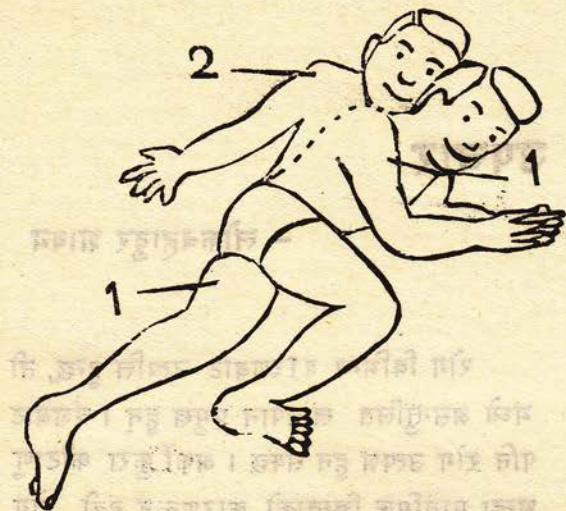
मसाज उपचार

— लोकवहादुर शाक्य

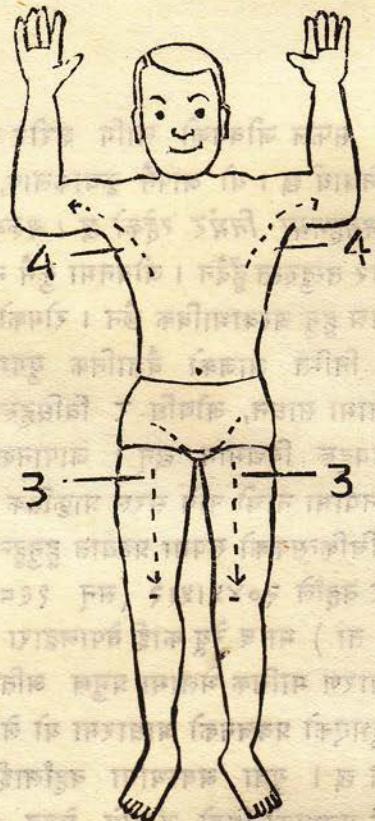
सफल जीवनको लागि शरीर स्वस्थ हुनु अनिवार्य छ । यो आपनै कृयाकलाप, खानपान रहनसहनमा निर्भर रहेको छ । अरुको भरमा शरीर तन्दुरस्त हुँदैन । जीवनमा कुनै न कुनै रोग उत्पन्न हुनु अस्वाभाविक छैन । रोगको उपचारको निम्नि आजको वैज्ञानिक युगमा प्रशस्त मात्रामा साधन, औषधि र विधिहरूको अनेक उपायहरू विद्यमान छन् । जापानका धर्मगुरु युगेनयामा नाची पनि सरल प्राकृतिक सेवासूलक चिकित्सकको रूपमा प्रख्यात हुनुहुन्छ । यसबारे वहाँले २०४५।५।२ (सन् १९८८ अगष्ट १८ ता.) मा द रेयू काई मेपालद्वारा आयोजित साधारण मासिक भेलामा प्रमुख अतिथि हुनुभै दिनुभएको प्रवचनको आधारमा यो लेख लेखिएको छ । युवा अवस्थामा वहाँलाई खोकिले निकै सताएको यियो, औषधि सेवन गरेर दश वर्षसम्म पनि निको नभएपछि वहाँ मसाजको अभ्यासमा लाग्नुभएको र यस उपचार तरिकामा अनुसन्धान गरेर निकै सुधार्नुभै धेरै वर्षदेखि सर्वसाधारण जनतालाई सेवा गरिआउनुभएको तथ्य समाजसेवाको सन्दर्भमा एक अत्यन्त गहकिलो कदम भन्नुपर्दछ ।

रोग विभिन्न बारिणबाट उत्पत्ति हुन्छ, ती मध्ये असंतुलित खानपान प्रमुख हुन् । बंशबाट पनि रोग उत्पन्न हुन सक्छ । अर्को कुरा कीटाण भन्दा मानसिक चिन्ताको कारणबाट बढी रोग उत्पन्न हुन्छ । एक विद्वान्को भनाइ छ शरीर मलमूत्र बनाउने मेशिन हो । खानपान गरेका कुरा दिशा पिसाब भएर निस्कन्छ । क्षोल पसिना भएर पनि निस्कन्छ । धारापानी खानेकुरा तथा बग्ने पानीलाई शरीरको रूपमा लिन सकिन्छ । निरन्तर बगिरहने नदीको सतहमा फोहर मैला जम्न नपाई सफा हुन्छ । तर वतै खाडल अथवा जमेको ठाउँ पूरामात्रामा बगाउन नसक्ने हुन्छ । अनि राम्ररी सफा हुन नसक्ने भागमा फोहर मैला जमेर दुर्गन्ध हुने हुन्छ । त्यसै अनुरूप शरीरमित्र रहने फोहर र जमेको पानी सफासँग बाहिर निस्कन नपाएपछि रोग उत्पन्न हुने हुन्छ । औषधि सेवनबाट फोहर तथा जमेको पानी छिकेर फाल्नेमात्र हुन्छ सफासँग बगाएर पठाउन सवतैन । ती फोहर पानी कसरी जम्यो भन्नेतिर दृष्टि दिएर सफासँग बगाउने तरिका नै मसाज हो ।

दृढ़ । यो कमजोरी निकै अस्वस्थकर छ । एकाग्रताको भावना जगाई स्मृति संप्रजन्यद्वारा सचेत हुन सकेमा मनलाई सन्तुलनमा राख्न सक्ने गुञ्जायस आध्यात्मिक सिद्धान्तबाट बोछ गर्न सकिन्छ ।

(उत्तानो परेर सुत्ने)

थेरै खाना खाएमा नपच्ने हुन्छ । अनिशरीर भित्र फोहर मैला जमी रोग हुने हुन्छ । त्यस्तै स्वास्थ्यको लागि अहितकर खानेकुरा खाँदा रोग उत्पन्न हुन्छ । गुलियो खान नहुनेले खाएमा क्षिटो रोग बढ्छ । खानालाई नियन्त्रण गर्न सकेन भने रोग निको पार्न नसक्ने हुन्छ । निरोगी हुनको लागि सन्तुलित आहारमात्र खाने कुरामा सचेत हुनु अनिवार्य छ । दिनको ४ पटक खाना खानुभन्दा २ पटकमात्र खानु स्वास्थ्यकर हुन्छ । त्यो पनि नियमित समयमा नियमित रूपले खान सके अति उत्तम ठहर्छ । अतः रोग लाग्ने बित्तिकै खाना पिनामा होशियारमै उपचारको उपायतिर लाग्दा समाधान हुन सजिलो पर्दछ ।

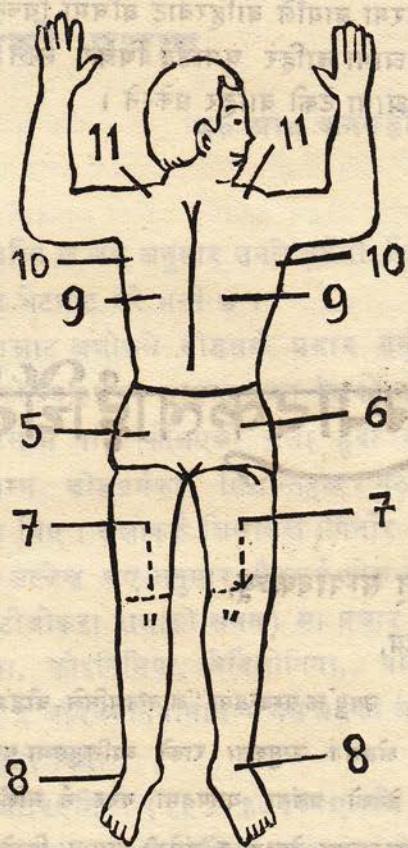
मनोवैज्ञानिकहरूको उक्ति अनुसार अधिकांश रोग मानसिक चिन्ताले उब्जन्छ । हुनपनि कुनै पनि रोग हुने बित्तिकै डराउने प्रवृत्ति पाइन्छ । चिन्ताले रोग निको हुँदैन भन्ने जानकारीको बाबजूद मन सन्तुलनमा राख्न गाहो प-

मानसिक अशान्ति भयडकर शब्दु हो भने पनि अत्युक्ति हुनेछैन । मसाजको प्रकृया अपनाएर उपचार गरे पनि मन परिवर्तन भएन भने पूरा मात्रामा रोग निको हुन सक्दैन । ढर त्रास र चिन्ताबाट त रोगलाई कृत चर्फाउँछ । असन्तुलित वातावरणले मानसिक स्थिति स्थिर

हुँदैन । शरीरभित्रको फोहर मैला सफासँग वगेर जान पाएन भने मनमा अनेक शंका उप-शंका आदि नचाहिने कुराहरूको जन्म हुन्छ । रिस, घमण्ड, अकर्मण्यता जस्ता विकृतिहरूको प्रादुर्भाव हुने हुन्छ । अनि जीवनमा अनेक समस्या आइपर्न सक्छ । मनमा बेचैन हुन थाल्यो भने सत्मार्गरूपी ज्ञानमार्गको सम्झना गरेर अथवा स्मृति संप्रजन्यको सिद्धान्त अपनाएर मेरो क्षमताको परीक्षा आइरहेको छ अथवा मारढारा जाँच गर्न आएको छ भनेतिर गहन दृष्टि दिएर दृढता साथ मनलाई कुनै हालतमा पनि विचलित हुन नदिनु नै सम्यक्दृष्टि तथा संकल्प भन्नु हो । मसाजको उपचार तरिका अपनाउँदा रोग निकोमात्र हुने होइन आत्मीय विकासको गुन्जायस पनि हुन्छ । यसरी मसाजद्वारा एकले अकोलाई सेवा गर्दछ । वास्तवमा सेवा नै धर्म हो ।

बूढी औलाले थिचेर पनि मसाज गर्ने चलन छ तर यसको जोर त्यतिको तेज नहुने र थाकद्छ पनि । खुटाले थिच्नु उपयुक्त हुनुको साथै खुटाको पनि अभ्यास हुने हुन्छ । शरीरको निर्धारित अङ्ग प्रत्यङ्गमा क्रमसँग निर्देशित तरिकाले कुल्चनु नै यसको अभ्यास हो । यो व्यवहार करीब एक घण्टा लाग्दछ । यसको सेवनद्वारा मस्त निन्द्रा हुन सघाउ पुग्दछ । खास मौलिक कुरो त मसाजको अभ्यासद्वारा शरीरको कडा भाग नरम तुल्याएर फोहर मैला सफासँग बगाउने हुन्छ । शरीरको रगत तथा वातावरणीय सर्कुलेशन सुचारूरूपले संचालन हुन्छ । कतै बाँसमा कुल्चेर अभ्यास गर्ने प्रचलन पनि छ । तर यसो गर्दा एकोहोरो सेवामात्र हुन्छ ।

खुटाले अभ्यास गर्दा गर्ने गराउने दुवैको सेवा पुरइछ ।

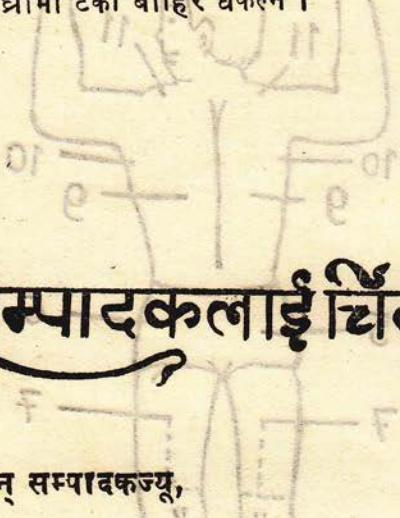

(घोप्टो परेर सुत्ने)

यसरी मसाजरूपी प्राकृतिक चिकित्साको तरिका सिकेर घरमा आफआफैले अभ्यास गर्ने गरेमा आर्थिक बोक्न नपरी स्वस्थजीवन निर्वाह गर्ने प्रभावशाली उपाय हो ।

१. एकतर्फ फर्काएर सुताउने, तिधामा राम्रो सँग टेक्नुपर्छ ।
२. जाँघको कापमा टेक्ने ।
३. जाँघमा टेक्ने ।
४. कुम काखीमा टेक्ने ।

५. कम्मरमा टेकी बाहिर धकेल्ने ।
 ६. दाँया कम्मरमा दाँयां खुट्टाले, र वायाँ कम्मरमा वायाँले बाहिरबाट बीचमा थिच्ने ।
 ७. तिघ्रामा बाहिर घुमाउँदै थिचेर लाने र तिघ्रामा टेकी बाहिर धकेल्ने ।

सम्पादकलाई चिठी

भीमान् सम्पादकज्यू,
महोदय,

उपर्युक्त सम्बन्धमा “आनन्दभूमिले बौद्धजनमा र यस क्षेत्रसँग उत्सुकता राख्ने व्यक्तिहरूमा पुन्याइ-आएको देनको प्रशंसा यसपत्रमा गरेर नै सकिएँदैन । यसको नेपालभाषा, नेपाली र अंग्रेजी भाषामा दिइने लेख स्तरीय देखिन्छन् र आनन्दभूमिको एउटा ग्राहकको हैसियतले र यस पत्रिकाको आफ्नै विशेष स्तरीयताको कारण भविधमा अझ बढी समुदायलाई यस पत्रिकाले अङ्गालन सकोत् र बढीसे बढी पाठकको ध्यानाकर्षण गर्ने सक्षम होस् भन्ने चाहन्छु । यसै सन्दर्भमा आनन्दभूमि गुरुमुह्नी अंक हात पर्दा सम्पादकको उत्तर (सम्पादक-लाई चिठी भन्ने खण्डमा) बडो उचित एवं भावपूर्ण भेडियो तर पनि अस्पस्ट भेटियो त्यो के हो भने गुरुड, तमाड आदि जस्ता भाषाहरूमा लेखिएका स्तरीय

८. पाइतलामा कुर्कुच्चाले टेकी बाहिरधकेल्ने ।
 ९. हातको बूढीऔलाले थिचेर मसाज गर्ने ।
 १०. काखीमा घुमाएर बिस्तारै टेक्ने ।
 ११. पछाडिको कुम (Joint) मा घुमाएर बिस्तारै थिच्ने ।

लेखहरू पाउनुभएमा प्रकाशित गराउनुहुँथ ? यसै लोकप्रिय पत्रिका मार्फत जानकारी दिनुहुन्छ कि ! सम्पादकज्यूमा यो पनि निवेदन गर्ने चाहन्छु कि गुरुड, तमाड, मगर, थारू, मैथिली, शेर्पा, राई र लिम्बू आदि भाषा बोल्ने बौद्धजनको संख्या नेपालमा बास्तवमा कम छैन र उनीहरूको साहित्यिक प्रस्फुरण पनि कमी छैन । जस्तो मर्सैने पनि गुरुडभाषामा लेखिएका केही धार्मिक (बौद्ध) लेखहरू छन् ।

हीरामान गुरुड

सचिव

धर्माद्वयसभा, स्यांजा शाखा

पञ्चमल

[श्री गुरुडजी,]
 बौद्धधर्मका सत्य तथ्य कुरा जन समक्ष पुन्याउने यस पत्रिकाको उद्देश्य हो । भाषाप्रचार यसको लक्ष्य होइन । अतः कुनैपनि भाषामा लेखेको भएपनि बौद्धलेख छपाउने कोशीश हुनेछ । गुरुडभाषाको लेख पठाउनुहोस् तर तिपी देवनागरी हुनुपर्दछ । संपादक]

इशाईमतमा बौद्धधर्मको प्रभाव

इशाईधर्मले घेरै धार्मिक सिद्धान्तहरू प्राप्त गरेको भएतापनि आधाभन्दा बढी मानवसिद्धान्तका कुरा बौद्धधर्मबाट नै लिइएको छ भन्नेतथ्य पश्चिमी एवं पूर्वी विद्वान्‌हरूको अनुसन्धानबाट थाहा हुन आएको छ ।

Christianity borrowed a great deal from Buddhism.

— Arthur Lillie

बीशों शताब्दीमा पश्चिमेली सम्यता, संस्कृति र दर्शनको बोलबाल पूर्वेलीहरूमा पद्देखन भने प्राचीन कालमा पूर्वेली सम्यता, संस्कृति दर्शन, धर्म र कलाकृतिहरू पश्चिमेलीहरूको समाजमा घुलमिल हुन गएको थियो । उसबेला पूर्वेलीहरूको कृयाकलापमा राजनीति थिएन । चीन र भारत जस्ता विशाल देशहरूले पश्चिमेलीहरूको राजनैतिक संघर्षहरूमा सांस्कृतिक छाप-द्वारा आश्वस्त बनाइदिएका थिएः मिथ्रा (Mithra or Mithraed) मन्दिरहरू भारतीय वैदिक कालबाट इरानमा प्रचलित भएको ऐतिहासिक खोज अनुसार मन्दिरहरू सिरिया, एशिया माझनर, सेपन अङ्ग अरु पश्चिमका बन्दरगाहहरूमा पुरेको तथ्य पाइन्छ ।

त्यस्तै जेशस क्राइष्ट पनि भारतसम्म पुरेको

किम्बदन्ति छ जस अनुसार उनले पूर्वेली विद्वान्‌हरूसँग भेटघाट गरे भन्ने छ ।

सम्राट् अशोकले बौद्धधर्म प्रचार गर्नुहुँदा भारतको व्यापारिक सम्बन्ध एभन देशको मार्फत इजिप्टसम्म पनि फैलिएको बेला हुँदा टाढा टाढासम्म बौद्धधर्मका सिद्धान्तहरू पठाउन सकेका थिए । अशोककै शिलालेख गिर्नार स्तम्भमा उल्लेख भए अनुसार बौद्धधर्म ग्रीक राज्य (आण्टीओकरा राजाको समय) मा प्रचार हुँदा सिरिया, फोइनिसिया, बेबिलोनिया, पर्सिया, मेडेया र आयेचेसेनियामासम्म यस धर्मको अस्तित्व रहेको थियो ।

अलवेहनिको (६६७-६०३० ए. डी.) को अभिमतमा खुरासान, पश्चिया, इराक, मोसुल-देखि सिरियासम्म बौद्धधर्म पुरेको थियो । त्यस पछि यो धर्म वालखसम्म पनि पुर्यो । त्यता राजा गुस्तासप जरयुष्ट्यधर्म मान्ने भएता पनि उनले बौद्धधर्मको सम्मान गरेका थिए । तर उनका छोरा इस्फेण्डियादले यसलाई राम्रो मानेन ।

अर्को यौटा रोचक घटना अनुसार इरान-सरबाट निकालिएका धर्मगुरु मानी (C-२१६-७६ ए. डी.) भारत आएर बौद्धधर्मका कतिपय

कुराहरु सिकैर फँकिंदा उनीबाट पनि बौद्धधर्म—
का विद्यविद्यान प्रचारित हुन गयो । फलतः
इशाईहरुले बौद्धधर्मको मर्म बुझने मौका पाए ।

विचारणीय कुरो यो छ कि इशाई मत आ-
काशबाट खसेको अलौकिक धर्म थिएन । यो पनि
मानवीय अन्तर्मनले चाहेको कुरो कपडा बुने लै
बुनिएरै आएको हो । अतः यसभित्र बौद्धमतको
नितान्तता स्वयम् सहवरण गरियो जसलाई अप-
रिपक्व भाषामा Buddhism in Christen-
dom or Jesu, The Essene भन्ने पुस्तकमा
बौद्धधर्मबाट चौरिएको वा उधारो लिइएको
इशाईधर्म भनियो ।

साँच्चै इशाईधर्मको विद्यविद्यान सबै रोम,
एथेन्स, इफेशस, आयेण्टओच, एलेक जापिड्यु,
जेरूसलेम, पसिया र भारतका नक्कल हुन् ।
इशाईधर्म प्रचार गर्ने पहिलो व्यक्ति इशा मसिहा
(Jesus Christ) को व्यक्तित्व समेत उपर्युक्त
किसिमले बयान गरेर बनाइएको तथ्य छ ।
अथवा, उदाहरणको लागि भन्नु पदी उपर्युक्त
सम्प्रताका देवी देवताहरुको बयानको आधारमा
तयार पारिएको व्यक्तित्व हो जुन अर्वाचीन का-
लको कल्पना गरेको बौद्धमतले भरसक सुधार
गरेको थियो । एडोनिस र आटिस सिरिया र
फिगिया, ओशिरिस, आइसिस एवं होरस भन्ने
इजिप्टका देवताहरुको अवधारणामा ‘क्रिसमस’
मनाइने गरेको तथ्य इतिहासबाट स्पष्ट हुन्छ ।

उपर्युक्त सबै देवताका व्यक्तित्वहरु गुफामा
जन्मेको, अकारण मारिएको, मृत्युबाट बौराएर
उठेको र उद्धारको रूपमा आफूलाई प्रतिनि-
वित्व गरेक किवदन्ति सबैलाई इतिहासको
आधारमा अवगत हुँदैआएको छ । तर त्यो इ-

शाईमतमा पनि भूत प्रेत पिसाचको कल्पना भन्ने
छुट्टिन सकेन । अतः नयाँ नयाँ चेतनशील पाद-
रीहरुमध्ये जघ्निन मार्टियर आदिले केही सुधार
ल्याएका थिए ।

त्यस्तै धर्म ग्रहण गराउँदा (Baptism)
पानीमा डुबुल्की लगाउन लाउने प्रथा चल्यो र
यसप्रकारको प्रचलन पवित्रताको निमित्त भन्ने
परिभाषा निकालियो ।

क्रिसमसको दिन मान्ने कुराको पुष्टयाइँमा
पादरी अग्निनले इसबी सन् (३५४-४३०)
भनेका छन् कि क्रिसमस सूर्यको जन्म दिनको
लागि मनाइने होइनकि सूर्यलाई जन्माउने पुनी-
त स्थानको श्रद्धा-दिवसको लागि मनाइने हो ।
इशामसिह सूर्य रै सबैलाई प्रकाश दिने प्रतीक-
को कल्पना र उनलाई जन्माउने Virgin Mary
(पुरुषद्वारा योनिक्षत नगरिएको कुमारी आमा
मेरी) मान्ने गरेको पाइन्छ ।

यस्ता अलौकिक कुराहरु महायानका बौद्ध-
हरुले पनि मान्ने गरेको उल्लेख फादर ग्रएवरले
इसबी सन् १६६१ मा ह्लासामा जाँदा देखेको
कुराबाट क्रिश्चियनहरुलाई बलमलमा पारेको
थियो । उनीहरु छवकै परेका थिए ।

आधुनिक युग आइपुगेपछि इशाईमतको
भेटघाट फेरि बौद्धमतसँग भयो । यस उसले
इशाईहरुले आपनो चाहना मुताविक बौद्धधर्मको
तर्फबाट यसको नीतिगत सिद्धान्त मान्यता संस्कृ-
तिसँग पनि आत्मसात् गन्यो । यसको साथ, सा-
थै पूर्वीय दैवशास्त्र (Theology) बाट अन्य
विश्वासका मसलाहरु पनि छोड्न सकेन । जा-
तक कथामालाको चक्करमा लै गोस्पेलहरु
(Preparation for the Gospels) कथन

थाले जसलाई भाटिकन दोश्रो सभाले पनि इस्त्री
सन् १९६५ मा पारित गरेको थियो ।

अब यी धार्मिक समुदायहरू दुई भागमा
बाँडिए । एक- चर्चले आफ्नो सर्वसत्ता घोषणा
गर्नु, दुई- इशामसिहलाई नै इशाई मतमा सर्वों-
चतुर्वासीको मान्यता ।

तर, स्मरण रहोस् हालै हलिउडमा बनेको
एउटा फिल्म- “The last temptation of
Jesus Christ” जसमा इशामसिहले क्रशमा
मर्न लाग्दा साधारण मानवजीवनमा आसक्त
भएर मेरि मेण्डलेनेसँग प्रेमविवाह गरी बच्चा-
हरू जन्माएर बस्ने कल्पना गरेको दृश्य देखाइ-
एको छ र जसलाई अलौकिक इशामसिह
मान्ने कटूरपःथीहरूले विरोध गरेका थिए ।
फेरि पनि उल्लेखनीय कुरो यो हो कि महामा-
नव बुद्ध पनि बुद्धवद्वारा महान् बनेकै भएता
पनि उनी मानव नै हुन् भन्ने हामी प्रगतिवादी
अनि भौतिक मानव जनको सही मान्यता रहि-
आएको छ ।

संसारमा जापानको सिन्तो धर्म सरहका
अरू प्राकृतिक धर्महरू अनेकौं छन् । त्यसबाट
प्राकृतिक वातावरणलाई सम्हाल्ने, सम्मानत का
साथ प्रकृतिलाई यथावत् राख्ने ecological
feelings चेतना पनि छन् । यस्ता धर्महरूले
अरू केही नगरेतापनि संसारमा सत्य तथ्यता
प्रदान गर्न केही योगदान त अवश्य गर्छ ।

अतः त्यस्तै प्रकारले बौद्धमतले सत्यताको
आधार “प्रतीत्य समुत्पाद” राखेकोले त्यही अनु-
रूप इशाईहरू सत्यधर्मको खोजमा थिए र छन्
पनि । यिनीहरूको दार्शनिक आधारशिला “जे-

शसको बारेमा सबै संसारका मानिसहरूलाई
थाहा दिनु हो ।” अमेरिकाको भजिनियामा स्था-
पित इभेन्जेलिकल अर्गनाइजेशन (गोस्पेल कथा
हरू मान्यता दिनेहरूको संगठन) Day Spri-
ng Internation ले कम्पेनी आफ्नो सिद्धांतको
प्रचार प्रसारमा पापबाट मुक्त हुनको ला-
गि चेतनशील हुनुपर्ने बौद्धधर्मको तथ्य प्रचार
प्रसार गर्न लागेका छन् । उक्त प्रचारको सिल-
सिलामा म्यान हाटन क्याबल टेलिभिजन नेट-
वर्कले “यो संसार दुःखमय छ ।” भन्ने उदाहरण
दिनको लागि त सन् १९६५ मा भारतकै
उल्लेख गरेर “भारत अनेकता, दुःख र मृत्यु
स्थल वा नरक हो । (India is a land of
division, despair and death) पनि भने
का थिए ।

हुन पनि भारतको कतिपय नारकीय जीवन
चित्रण यसै मडर टेरेसाले- “भारतका दुःखित
समस्याहरूको अन्त छैन” पनि भनेका छन् जस-
को लागि उनीहरू इशाई मत मान्नुपर्ने सल्लाह
दिन्छन् ।

“There is no solution to the problems of Indian people” Mother Teresa:

इशाईमतका सर्वमान्य विद्वानहरूले प्राचीन
बौद्धधर्मलाई नै इशाईमतका गुरु मानेका छन् ।
इशाई मतले मान्ने मेरी र बौद्धकथामा माया-
देवी उस्तै देखतछन् । यतिमात्र होइन कि मो-
हम्मदनधर्मका सुफि धर्मगुरुहरूले प्रचार गर्ने
गरेका धार्मिक सिद्धान्तहरू पनि बौद्धमतबाट
साभार ल्याइएको हो भन्ने मत इशाई विद्वान्-

हरूले एक मतले स्वीकार गरेका छन् । संभवतः
एउटा जातक कथा “तीन महाजनहरू” सबै प-
श्चिमेलीहरूले थाहा पाएका छन् जुन बाइबलको
माध्यम् 25. 14-30 मा छ । तर आफ आपनो
विषयमा फरक बौद्ध एवं इशाईमतको प्रावधानले
अब आपसमा जिल्ल परिहरेका छन् ।

आऊ र आफैले अध्ययन गरिकन हेर (एहि
पस्सिको) बौद्धधर्म भन्छ ।

विश्वास गर, शंका नगर, प्रश्न नगर जेशस

क्राइष्टको धर्मले भन्छ ।

बौद्धग्रन्थको आमगन्ध सुतको प्रभावमा
इशामसिहले पनि निम्न उपदेश गरेका थिए-
“जुन कुरा हामी खान्छौं त्यो कुराद्वारा हामी
ब्रष्ट हुने भन्दा जुन कुरा हामी मुखबाट ओक-
लदछौं (त्यो हिसाको बचन, मिथ्यावाद, मुसा-
वादले) त्यसबाट हामी बढी ब्रष्ट हुन सक्नेछ ।

मैथ्यु १४।११।

गौतमको जन्म भयो

• लक्ष्मी श्रेष्ठ

जन्मे यहाँ अनगिन्ती मानव

त्यसमा धेरै दानव छन्,

ब्राणी सबै तै एउटै भन्ने

बुद्ध उही महामानव हुन् ।

गर्ने गराउने ईश्वर भन्छन्

आफने मनपरि गर्नेले,

अरुको इच्छा आकांक्षाताई

कदर गर्छ उही बुद्दले ।

एक दिन थिर्यो अध्यकार जहाँ

हाँहाकार मच्दैरह्यो,

हिंसा, द्वेष र दास हटाउन

त्यहाँ गौतमको जन्म भर्यो ।

भगवान्‌सँग

• प्रेमदास मानवधर

श्यायका खानि ! शान्तिका धवनि भगवान् बुद्ध

हे द्यावान् प्रभु हाम्रो चित्त गरिदेक शुद्ध ।

प्रभुको दर्शन चाहन्छौं यो उज्यालौ सुदीपमा

यी बिन्ती लिएर आएकाछौं प्रभुकौ समीपमा,

हिँडनेछौं सत्य र न्यायको पथ प्रभुकौ इशारामा

झाँचनेछौं हामी सम्पूर्ण प्राणी प्रभुकौ सहारामा,

संघे कोमल हुनेछौं प्रभुबाट आशीष पाएर

सदा सुखी सदा सन्तानी हुनेछौं ज्ञान पाएर,

लौभ मोह हटेपछि धन-दौलत विसिद्धिनेछौं

सँघे बाँचन कहाँ सक्छौं र एक दिन जीवन त्यागनेछौं ।

—★—

आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ

सुभासिता

सुभाषितको अर्थ बौद्ध ग्रन्थमा राज्ञो, मधुर,
सत्यबोली आदिलाई लिहाए हो छ । सुभाषित बोली
बोत्नु उत्तम मंगल हो । यस्ता सुभाषित बोली पाँच
अंगले युक्त हनुपदेश ।

पञ्चहि भिवर्खवे अंगेहि समन्नागता, वाचा सुभासिता
होति नो दुब्भासिता अनवज्जा च, अननुवज्जा च
विवज्जाम् । कतमेहि पञ्चहि ! कालेन च भासिता
होति । सच्चाच भासिता होति । सण्हा च भासिता होति ।
अत्थसंहिता च, मेत्त चिरोन च भासिता होति ।”
(अंगुत्तर निकाय पञ्चक निपात सुभासित सूत्र)

(१) योग्य समयमा हेरेर बोल्नुपछि । (२) सत्य
बोल्नुपछि । (३) मोठो बोल्नुपछि । (४) काम लाने
कुरा बोल्नुपछि । (५) मैत्री सहगत चित्तले बोल्नु-
पछि । ती कुराहूँ राग, द्वेष र मोहबाट पनि अलगिएको
हनुपछि ।

कुनै बोली सत्य र मैत्रीभावले बोले पनि समय उचित
नभएमा त्यसबाट दोष आउँछ । अनुचित समयमा बोलेको
बाट सुन्ने र सुनाउने दुबैलाई अनर्थ हुन सक्तछ । उदाहर-
णको लागि एउटा प्रसंग प्रस्तुत छ -

परापूर्वकालमा एकपटक बोधिसत्त्व एकजना दिशा
मनुष आचार्यम् पाँच सय जनर शिष्यहरूलाई शित्पविदा

आनन्दभूमि

केष्मार भिक्षु वाचा तिथि लाप्तीति तिथि
वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा । तिथि
। भिक्षु वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा । भिक्षु
तिथि वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा । वाचा
। वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा । वाचा
च या वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा वाचा । वाचा
- भिक्षु मैत्री

- भिक्षु मैत्री

अध्ययन गराउँदैहुनुहुन्थ्यो । शिष्यहरू एउटा कुखुराले
बिहान सबैर बासेको अवाज सुनेर समयमा उठी आप्ना
कार्यहरू देनिकरूपमा गर्दथे । तर अचानक त्यो कुखुरा
मन्यो । त्यसपछि उनीहरूले एउटा कुखुरा खोजेर ल्याए
र खोरमा राखेर पाले । बास्ने समय नजानेका त्यस
कुखुराले कहिलेकाही विहान सबैर कहिलेकाही मध्य
रातमा बास्ने गर्थ्यो । कुखुरा बास्थ्योकि उठ्ने ती शिष्य-
हरूको देनिक कार्य यथासमयमा हुन सकेन । पढाइमा
पनि बाधा भयो । त्यसकारण शिष्यहरू रिसाए र
कुखुरालाई मारिदिए । असमयमा बास्ने गरेको ले
कुखुराको ज्यान गयो । विद्यार्थीहरूले पढ्न सकेनन् ।
यसप्रकार दुबैलाई बाधा पर्न गयो ।

(२) असत्य अर्थात् झूठो बोली जितिसुके मीठो वा मैत्री सहगत चित्तले भनेको भएपनि त्यसले आचरणमा हानि नै गष्टे ।

(३) पशुलाई पनि मीठो बोल्नुपर्छ । कडा बोल्नु हुन्न । नन्दिविशाल जातक यसको एउटा उदाहरण हो -
नन्दिविशाल जातक

एक समय गान्धीर देशमा बोधिसत्त्वले गोयोनिमा जन्म लिए। ठूलो भएपछि उनलाई उनका मालिकले एकजना ब्राह्मणलाई दान दिए। ब्राह्मणले उनलाई घरमा

लगी नन्दिविशाल भनी नामकरण गरी प्रेमपूर्वक पाले ।

एकदिन नन्दिविशालले (गोहले) बिचार गन्यो । “यो ब्राह्मणले मलाई पालन पोषण गरे । मैले पनि यिनलाई मेरो सामर्थ्य देखाई धन कमाइदिनुपछु । तब खान, पिउन दुःख हुँदैन । यति बिचार गरी त्यसले ब्राह्मणलाई भने ।

हे ब्राह्मण ! तिमीले मलाई बडो मेहेनत गरी कमाएको धन खर्चगरी पालन पोषण गन्यो । छोरालाई जस्तै स्नेह दियो । म जस्तो बलियो यो देशमा कतै हुँदैन । कोही एकजना गोपालकहाँगै मेरो बयान गर । मैले गाडाहरु धेरै लाइन बाँडेर ती गाडाहरुमा सामान भरी राखेपनि तान्न सकछु । कोही एकजना मानिसकहाँगै बाजी राख । म तिमीलाई फाइदा गराइदिनेछु ।

नन्दिविशालको कुरा सुनी ब्राह्मण शहरमागै आफ्नो गोरुको बयान गरे । त्यहाँ एकजना गोपालकले त्यो कुरा सुनी ब्राह्मणलाई बोलाए । ब्राह्मणले भने ।

“मेरो गोरुले १ सय वटा गाडा बाँधेर ती गाडा-हरुमा सामान भरी राखिदिए पनि तान्न सकछ ।” त्यो कुरा सुनी गोपालक व्यापारीले ब्राह्मणसित एक हजार रूपियाँ हो बाजी राखे । गोपालक व्यापारीले सयवटा गाडाहरि ईंटा र बालुवा राखी लाइन कसी सडकमा राखे र ब्राह्मणलाई भने । “लौ त ब्राह्मण ! गाडा तान्न लगाऊ ।”

ब्राह्मणले नन्दिविशाललाई रान्नो सकागरी आभरण लगाई फूलमालाले सजाई गाडामा बाँधी आफू एउटा गाडामा बसी ‘लौ त कपटी लोभी गोरु, गाडा तान, भनी भने । यो कुरा सुनी नन्दिविशाल गोरुले बिचार गन्यो—

“यो ब्राह्मणले मलाई लोभी कपटी नभैकन पनि कपटी भनी सम्बोधन गन्यो । बोझको गाडा तान्दिन” नन्दिविशाल खम्बा जस्तै गरी चलहल नगरी बिसिरह्तो । गोपालक व्यापारीले ब्राह्मणसंग तुरुन्तै हजार रूपिया लियो । ब्राह्मणलाई दुःख लाग्यो । अपशोच भयो । गोरुलाई छाडी एकलै घरमा आइबस्यो । गोरु पनि आफूले चर्ने ठाउँमा गै फकर्यो । ब्राह्मणको मुख अँध्यारो देखि गोरुले सोध्यो । “हे ब्राह्मण ! किन आज तिमी मुख अँध्यारो गरी बसेको ?”

“एक हजार रूपियाँ हारेपछि मेरो मुख कसरी उज्यालो हुनसक्छ त ?”,
“हे ब्राह्मण ! तिमीकहाँ म यत्तिका वर्ष बसिसके । म बसुँजेल तिन्हो मैले केही नोवसान गरिदिएको तिमीलाई कहिल्यै थाहा छ ?”
“थाहा छैन ।”

“त्यसो भए किन त मलाई ‘कपटी’ भना बोलाएको, त्यो तिन्हो हजार रूपियाँ मेरो कारणले हारेको होइन । त्यसमा मेरो केही दोष छैन । त्यो तिन्है दोष हो । भैंगयो । शोक नगर । फेरि गएर दुई हजारको बाजी राख । जिताइदिनेछु । तर होश राख । वचनको ख्याल गर” यति कुरा सुनी ब्राह्मण फेरि शहरमा गै बाजी राख्यो । दुई हजारको बाजी राखेका महाजनले १ सय वटा गाडा बाँधी गाडाहरुभरि ईंटा र बालुवा राख्यो । गाडाको पांग्रामा पनि बेस्सरी ढोरीले कसिदियो । ढोरी लगेर रुखमा पनि बाँध्यो । यति गरिसकेपछि ब्राह्मण-लाई भन्यो । लौ त हे ब्राह्मण ! गोरुलाई जोत ।”

ब्राह्मणले आफ्नो गोरुलाई सुगन्धि पानीले तुहाजन लगाई रान्नोसंग फूलमालाद्वारा सजाई त्यहाँ ल्यायो । त्यहाँ आफू एउटा गाडामा बसी “हे प्रिय पुत्र नन्द ! गाडा

तान ।” भनी भने । गोरुले पछाडिको पांगा अगाडिको पांग्राम्बएको ठाउँमा त्याइपुन्यायो । बाजी राखेका महाजन हान्यो । ब्राह्मणले तुरुन्त दुई हजार रुपियाँ लियो । गोरुको शवित देखि सबै आशर्चयचकित भए । र हेरि-राखेका मानिसहरूले धेरै पुरस्कार दिए । ती पुरस्कार सबै ब्राह्मणले पायो । यसप्रकार ब्राह्मणलाई गोरुको तर्फबाट धेरै धन लाभ भयो । यस सम्बन्धमा भगवान् भन्नुभयो ।

“मनुञ्जामैव भासेय्य, नामनुञ्जो कुदाचनं ।
मनुञ्जो भासमानस्स, गहै भारं उद्दरि ।
धनंचनं अलञ्चमि, तेनेचत्त मनो अहू ॥”

अर्थ – “जेसुकै भनेपनि मनलाई चित्तबुझने कुरा भन । मनलाई चित्त नबुझने केही नभन । मनलाई चित्तबुझने कुरा भनेको ले त्यातिका गाडा तानिदियो । त्यसकारण ब्राह्मणलाई धन लाभ भयो र सन्तोष पनि भयो”

→ ↘ ←

शान्तिको पथमा लागौन

- खुशबूराज शाही

शान्तिका दूत बुद्धका उपदेश पढौ गुनौन । उपदेश सन्तति हाँमौ उनेको शान्तिकं पथमा लागौन,
भनौ सब हाँमौ मिलेर बुद्धम् शरणम् गच्छामि
धर्मम् शरणम् गच्छामि, संघम् शरणम् गच्छामि ।

(१)

अर्कालाई वाई गरेको काम शुद्ध हुँदैन
अर्कालाई दोष दिएको नाम शुद्ध हुँदैन,
रूप मानवको लिएर दानवतालाई न साँचौन
मानव हाँ हाँमौ मानवता नै अङ्गाली सब बाँचौन ।

(२)

हाँमौ मानव जातिको हिसा त धर्म होइन
याप अपराध गर्नै लो हाँमो त कर्म होइन,
जीवन दिनको लामि हो लिनको लामि होइन
उचित हक दिनु र लिनु छ सत्बाट भागी होइन
(३)

सैंगसैंग हाँसौ सुखमा भैन दुःखमा भिन्न सिकौन
पाप जीवनमा नरेको यस जीवनमै थुन सिकौन,
शुद्ध अशुद्ध सब मध्येर विशुद्ध हुने सिकौन
यस जुनीमा शुद्ध नभए परजुनोमै शुद्ध हुँदैन भन्ने सिकौन ।

(४)

बौद्ध चात्तितिष्ठि

(नेपाली भाषा)

बुद्धपूजा

२०४५ भाद्र ११, काठमाडौं -

यहाँको आनन्दकुटी विहारमा प्रत्येक पूर्णिमामा हुने कार्यक्रम अनुसार (गुपुन्ही) श्रावण पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा श्रामणेर कोण्डञ्जाले बुद्धपूजा गराउनुभयो । सो देवा धर्मदेशना गर्नुहुँदै भिक्षु कुमार काशयष्ट महास्थविरले भन्नुभयो - "मनुष्यजीवनमा सकेसम्म आफ्नो र अरु दुखको जीवन सुधारमा लाग्नु राम्रो हो । अरुको भलो गर्न नसकेपनि कुमलो चाहिँ नगर्नु नै धर्म हो ।" त्यस दिन भिक्षु मैत्रीका पिताजीको निधन भएकोमा भिक्षु मैत्री सहित बहाँका ज्ञातिबन्धुले भिक्षुसंघ एवं अनगारिकाहरूलाई परिष्कार सहित जलपान र खोजन प्रदान गर्नु भएको थियो । दिवाभोजनपछि दिवंगतलाई निर्वाण प्राप्ति होस् भनी पुण्यानुमोदन पनि भएको थियो ।

बौद्धप्रतिनिधिमण्डलको स्वागत

२०४५ भाद्र १०, काठमाडौं -

लुम्बिनी भ्रमणमा आएको जापान बुद्धिष्ट फेडरेशनका प्रतिनिधि मण्डलको सम्मानमा युवा बौद्ध समूहका ठाठमाडौंले लाना गुरु छेचुकुस्तोको अध्यक्षतामा स्थानीय स्वप्रभूस्थित सुपति मैत्री गुम्बामा एक स्वागत सम्पादको आयोजना गन्यो । भिक्षु सुबोधानन्द समक्ष

पंचशील प्रार्णापछि समूहका अध्यक्ष हर्षमुनि शाक्यले स्वागतभाषण गर्दै नेपाली र जापानी जनताबीचको मैत्री सम्बन्धलाई बुद्धको शान्तिशन्देशले, आबद्ध गरेको र बुद्धजन्मस्थल लुम्बिनीको पुनर्निर्माणमा जापानी जनताको सक्रिय सहयोग सराहनीय छ भन्नुभयो । यसरी नै अनगारिका धर्मवतीले लुम्बिनी विकासमा जापानी जनताले दिल खोलेर गरिरहेको सहयोग प्रशंसनीय छ भन्नुभयो । भू. पू. सहायक मन्त्री मदनबहादुर प्रधानले पनि दुई जनताका बीच सम्बन्ध सुदृढ हुँदैजाने कुरामा विश्वास व्यक्त गर्नु भयो । त्यसेंगरी भिक्षु सुमंगल महास्थविरले थी ५ अधिराजकुमार ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहको अध्यक्षतामा गठित लुम्बिनी विकास कोषको संरक्षकत्व थी ५ महाराजाधिराजबाट ग्रहण गरिब्रवसेको ले लुम्बिनी विकासको गुरुयोजना व्यथारीय कार्यान्वयन हुनेछ भन्ने विश्वास व्यक्त गर्नु भयो । सो समारोहका मुख्य अतिथि फेडरेशनका सदस्य तथा लुम्बिनी पुनर्निर्माण समितिका उपाध्यक्ष ब्यु सुन कावाइले लुम्बिनी विकासको सिलसिलामा नेपाल आएको र मायादेवीको मन्दिरमा रुख उत्रो भत्कने अवस्थामा रहेको कुरा उल्लेख गर्नुहुँदै सो मन्दिर बनाउन प्रयास गर्ने तथा ८० प्रतिशत बौद्धजनसंख्या भएको जापानको विकास बुद्धधर्मको मार्गनिर्देशनबाट भएको हो भन्नुभयो । प्रतिनिधि मण्डलका अर्का सदस्य अन्तर्राष्ट्रिय मामला व्युरोका प्रमुख तोकुयु

तोदाले लुम्बिनीको विकास गर्ने कार्यमा सबदो सह्योग पुन्याउन जापानी जनता तत्पर रहेको कुरा बताउनुभयो । समूहका उपाध्यक्ष विपेन्द्रप्रकाश महर्जनबाट धन्यवाद जापन गरिएको त्यस समारोहमा समूहका अध्यक्ष सहित अर्का उपाध्यक्ष शान्तरत्न शाक्यले अतिथिहरूमा उपहार प्रदान गर्नु भयो । त्यस्तै सुमिति मैत्री गुम्बाका अवतारी भिक्षु सुमतिसंघ र रत्नजीव कंसाकारले अतिथिहरूमा खादा अर्पण गर्नु भयो ।

भिक्षु सुमंगलद्वारा धर्मदेशना

२०४५ भाद्र ११, काठमाडौं -

यहाँको बुद्धविहारमा धर्मदेशना धर्मदूत समितिको आयोजनामा बुद्धधर्ममा पूर्णिमाको महत्त्व विषयमा धर्मदेशना सम्पन्न भयो । सो बेला धर्मदेशना गर्दै महास्थविर भिक्षु सुमंगलले भन्नुभयो—“मानिसले कसैको धन, जन र रूपको आकर्षणले कुनै कुरामा लाग्नुहुँदैन । खालि धर्मलाई हेरेर व्यवहार गर्नु पर्दछ । बुद्धको उपदेश विश्वमा सर्वोच्च मानिएको छ । भारतका धेरै ब्राह्मणहरू बुद्धका आचार, व्यवहार र उपदेशबाट प्रभावित भई बुद्धको शरणमा गएका थिए । बुद्धको उपदेश अनुसार मानिसले आदि, मध्य र अन्यसम्म कल्याण हुने काम गर्नुपर्छ । यी कल्याणकारी तीन कुरा शील, समाधि र प्रज्ञालाई बुझेर ग्रहण गर्नु हो । भगवान्ले धनीमानी र ठूला खानदानी कहाँमात्र पिण्डचरण नगरी साना ठूला सबैकहाँ पिण्डचरण गर्नु हुन्थ्यो । यस्ता निष्पक्ष सर्वज्ञ बुद्धको जन्म पूर्णिमाकै दिनमा भएको थियो भने धर्मवक्तप्रवर्तन आदि बुद्धका ठूलठूला क्रियाकलापहरू सबै पूर्णिमाकै दिनमा भएको थियो ।”

सो बेला धर्मोदयसमाका महासचिव प्रा. आशाराम शाक्य तथा कोषाध्यक्ष भक्तिदास श्रेष्ठले धर्मको संरक्षण

गर्नुपर्ने कुरा बताउनुभयो । त्यसरी ने धर्मदूत समितिका सदस्य-सचिव सुवर्ण शाश्यले नेपालमा व्यावहारिक चाडबाड मनाई त्यसैमा भुलेर दिनभरि त्यसैमा संलग्न हुने गर्दछन् । त्यसबेला उनीहरूले ब्रह्मिरिया कुनै व्यावहारिक कामलाई त्यति बास्ता राख्दैन् । तर ध्यान भावनामा लाग्नेहरूले आध्यात्मिक विकासको लागि यस्ता चाडबाडलाई स्थालै नरालेको हुँदा थेरवादले ने धर्मको संरक्षणमा विश्वास दिलाइरहेको तथा शान्ति र सुखका कार्यमा स्वभाव परिवर्तन गराउन सक्ने भएको कुरा बताउनुभयो ।

त्यस दिन २०४५ भाद्र ५ गते बिहान गएको भूकम्पले निधन भएकाप्रति दिवंगतहरूको पुण्य स्मृतिमा शान्ति कामना गर्दै शोकसन्तप्त परिवारमा समवेदना प्रकट एवं चोटपटक लागेकाको शीघ्र आरोग्यको कामना गरियो र १ मिनेट मौनधारण गरियो ।

यस्तै गएको शावण पूर्णिमाका दिनमा धर्मदूत समितिकै कार्यक्रम अनुसार इतिहासकार भू. पू. मन्त्री भुवनलाल प्रधानले बुद्धधर्म र यसको प्रचार प्रसार विषयमा प्रवचन गर्नुहुँदै नेपालमा बौद्धधर्मको प्रचार प्रसारको इतिहास बताउनुभयो ।

धर्मदेशना

२०४५ भाद्र १८, काठमाडौं -

यहाँको ३५बाहाल टोल स्थित मञ्जुश्रीनक महाविहारको धर्मदेशना कार्यक्रममा अनगारिका ज्ञान-शीलले प्रमादी नभै सधै होश राखेर चित शुद्धी गर्नुपर्ने कुरा बताउनुभयो भने अर्को पटक धर्मदेशना गर्दै बुद्धधर्मका मर्मज्ञ विद्वान् गुरु वज्राचार्य गुरुहरूले दानमहात्म्यको व्याख्या गर्दै अस्तिसुख, भोगसुख, अऋण-सुख र निरवेद्यसुखलाई विस्तार पूर्वक देशना गर्नु भयो ।

मंजुश्रीनक महाविहार संरक्षण सुधार संघका उपाध्यक्ष पूर्णरत्न शाक्यले पुष्पमाला अर्पण र संघका कार्यकारिणी सदस्य दिव्यरत्न शाक्यद्वारा दानप्रदान भएको त्यसबेला संघका सदस्य—सचिव सुवर्ण शाक्यले धर्मलाई मानवोचित बनाई समय अनुसार धर्ममा प्रवृत्त हुनुपर्ने कुरा बताउनुहुँदै कटुरपन्थीको नाममा मानिसले मानिसलाई थिचो मिचो गरी आफैमात्र ठूलो हुँ भन्ने भावनाले धर्मलाई प्रयोग गरेमा उन्टो धर्मको बदनाम हुनेछ भन्नुभयो ।

आर्थिक सहयोग

२०४५ भाद्र २०, काठमाडौं -

यहाँको आनन्दकुटी विहार गुठीले सोनुखुम्बूका शेपाजितीय थुप्तेन लामा सहित पाँचजना लामाहरूलाई धर्मशास्त्र अध्ययनार्थ यसे आर्थिक वर्षदेखि प्रतिमहिना रु. ५००।—आर्थिक सहयोग प्रदान गरिएको छ । यस गुठीबाट बौद्धधर्म अध्ययन गर्ने शामणेरहरूका लागि पनि यसरी नै आर्थिक सहयोग दिँदेआएको छ ।

निर्वाण कामना

२०४५ श्रावण ११, थाइलेञ्चु —

यहाँका अठारौं संघराजा अतिपूज्य सोमदेव् फ्रा अरियवंस गातयानको ९० वर्षको उमेरमा स्वर्गारोहण भएको छ । वहाँको स्वर्गारोहणमा दुःखित हुँदै आनन्द—भूमि परिवारले श्रद्धाङ्गलीका साथै वहाँको निर्वाण प्राप्तिको कामना गरेको छ ।

गुलाभरि धर्मदेशना

२०४५ भाद्र २७, काठमाडौं

यहाँको क्षेत्रपाटी, ढल्कोस्थित संघाराम भिक्षु तालीम केन्द्रमा वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु मैत्रीको आयोजनामा

उत्क स्थानमा भिक्षुहरू अश्वधोष, कुमार काश्यप, सुशोभन, बुद्धरक्षित, सद्भानन्द र स्वयं मैत्री सहित सोहो केन्द्रिका शामणेरहरूद्वारा गुलाभरि धर्मदेशना गरियो । त्यहाँ तालीम लिइरहेका ११ जना शामणेरहरू १२ दिने ध्यानभावनामा समिलित हुन शंखमूलस्थित अन्तर्राष्ट्रिय ध्यानकेन्द्रमा जानुभएको छ ।

पुरस्कार वितरण

२०४५ भाद्र २७ गते, काठमाडौं -

गुलाभरि स्वयम्भूस्थानमा बाजागाजा सहित पूजापाठ गर्नेजान सांस्कृतिक गुलाबाजां सिकेका १८ जनालाई गुलाबाजां संचालक समिति औम् बाहाल टौलले नवसिंहुआ १८ जनालाई गुरुहरू गुह्यार्ह वज्राचार्य, हीरा काजि, एकरत्न, बाबुकाजि, दानरत्न, पधरत्न र संघरत्न शाक्यहरूबाट पुरस्कार प्रदान गरियो । प्रथम दुइजना दिनेश शाक्य र रञ्जु शाक्य तथा द्वितीय दुइजना दिनेश स्थापित र चक्रवर्ती शाक्य थिए । सो बेला समितिका सदस्य—सचिव सुवर्ण शाक्य र कार्यकारिणी सदस्य कम्कमान शाक्यले नेपाली सांस्कृतिक परम्परा एकताका प्रतीक हुन्, यसलाई संरक्षण गरेर नेपाली धर्म एवं एकता संरक्षण गर्नु प्रत्येक नेपालीको कर्तव्य हो भन्नुभयो ।

VIPASSANA - A way of practice to purify the mind.

Dr. Om Prakash Pathak

Dr. Veena Gaur

University of Delhi

Delhi - 110007.

Vipassana means to see things as they are : to see things in their true perspective, in their true nature. It is, in essence, a technique of self observation, truth observation, self exploration.

Vipassana is a very ancient meditation technique of India, rediscovered about 2500 years ago by Gautama Buddha, the Enlightened one. The technique helped a large section of people of India to come out of their suffering and attain a high level of growth in all spheres of human activity.

There is a question that why is Vipassana a Meditation ? The human being is a rational animal. He always wants to think, to know and under-

stand all things. From time to time he wonders, "Why am I born ? What is the purpose of life ? What is this whole universe about ?" Most often these questions lead him only into confusion and more uncertainty.

The Lord Buddha has clearly stated that it is the only way for making the mind pure destroying the all kind of suffering visualizing the higher truth and realizing Nibbana face to face. The Budha is very much emphatic of this :

"Ekayano ayam, bhikkhave, maggo sattanam visuddhiya, sokapari-devanam matikkamaya, dukkham domanassanam attham gamaya, na-yassa adhigamaya nibbanassa sacc-hikiriyaya"

The Vipassana is four fold practice to purify the mind. They are:

1. Kayaupassana
2. Vedananupassna
3. Cittanupassana
4. Dhammanupassana
1. Kayanupassana-

The word Kayanupassana has two component parts, Kaya and Anupassana. Kaya means body and Anupassana means observing mind. It means analysing and observing the body. It can be observed mainly in five ways, they are:

- A. Aanapanasati
- B. Iriyapatha
- C. Patikulamanasikara
- D. Dhatumanasikara
- E. Asubhanumanasikara

The first way of practice is called Aanapanasati. Aana means coming in, Apa means going out and Sati means awareness. That is a natural process of coming in and going out of the breathing in every moment of our life. It is marked that the breath come in and go out without interruption. One has to draw his mind from different objects and fix it on the coming in and going out of breaths. The man is also alert,

when he is inhaling and exhaling. All along the mind is aware of breath coming in and going out. In this way the mind does not find occasion to roam towards different objects but to stay on the breath. Thus the way of practice of Anapanasati helps towards a true understanding of body. Therefore mind becomes pure and pure mind brings happiness.

The second way of practice is called Iriyapatha. Iriyapatha means physical movement or way of department. There are four Iriyapatha, Viz. walking, standing, sitting and lying down. They are the different movements of our body according to the process of practising mindfulness. One is required to aware of the movement, one is performing in a particular moment. When a man is walking, at that time, he is fully conscious of his walking. Similarly when he is standing he is conscious due to the awareness of standing. If a man is sitting and lying at that time, he is fully aware of his sitting and lying. These postures at a particular moment are called Iriyapatha.

(Contd to Next Issue)

सम्पादकयात् शिरोः

संस्थापकया खंय्

धैरु कोलमय् यल अन्तर्पुस्तकालय
बौद्ध हजिरी जवाफ प्रतियोगिता सम्बन्धि
संस्थापक सुखः धैरु खंय् पुष्परत्न शाकय व
हीराकाजी सुजिकाया दध्वी मतभिन्नता जृगु
खंया पौ निम्हसियां नामं छकः छकः धैरु लयपती
न्ह्यथना वी धैरु खः। हाकनं हाकनं संस्थापक
खः व मखु धैरु विषये लिसाकाकां पौत वया-
च्चंगु हु। बुद्धधर्म प्रचार प्रसारया खंय् लाभ व
यशया लागी विवाद जुयाच्चनेगु बांलाः थे
मतायाः निहासिणु पौयात विकया: ल्वापुया खं
प्रचार यायेगु थे तायाः ध्व विषये पौ विकयाबीगु
नं उचित मतायाः वःगु पौत हुसुकाच्चवयागु हु।

श्री सम्पादकजु,

धर्म धैरु मानवकल्याणया लागी खयां न
मनूतयत हे हुःख ज्वीकथं धर्मया लागी ल्वाना-
च्चंगु खनीबलय् मन हे कहाः। कीथाय् नं बुद्ध-
धर्म धकाः हालाज्वीपिसं थः भिनेगु व मेरित
भिकेगु मस्वसे हिन्हू धाल कि तम्बयेक मिला
कनाः दुवच्चिय प्रयोग याइगु जि आपाः थासय्
खना। कर्पिंगु च्यूताः मतैपिसं थगु च्यूताः जक
बांलाक तये फैला धैरु जिगु मनय् कुतकुति लगय्
जुयाः छितः ध्व पौ च्चवयाच्चनागु खः। नेवाः
त नं हिन्हू हु धैरु लवःमंकाः धर्मया खंय् ल्वानाः
नेवाः तय् दध्वी कचवं हयेगु थिक ज्वीला? छिगु

धर्मप्रचार यायेबलय् न्हूपि पुलांपि, ल्यायेहृपि
ज्याथःपि धैरु भेदभाव मयासे छधीछदांय् जुयाः
ज्या यायेगु आवश्यक जू। बुद्धधर्मया सार
नामय् मखु ज्याय् हु धैरु खँ न्ह्यथनाच्चने माःगु
मखु। उकि ध्व विषये निखलः न मिलय्
जुयाः समझदारी कायम यायेगु तसकं बांलाःगु
खँ खः। संस्थापक खः धकाः जिद्व यायेगु ब
मखु धकाः जिद्व यायेगु सिवे आःवैरु प्रतियोगिता
गुकथं रुः लः धायेक न्यायेकेगु धैरु खंय् सहलह
या:सा बांलाइ ताया। आनन्दभूमि गुगु विवादया
निर्णयिक मखु, खालि बुद्धधर्म प्रचार प्रसारया
छगु माध्यम जक खः। उकि निहृसिके
क्षमापवैसे छलपोलपिगु विवादयात जिमिसं थन
हे दिका वियागु खः। - सम्पादक।

विचारं गथे च्चवं ?

स्पर्शबहादुर श्रेष्ठ
भोसिको

[श्रेष्ठजु,

छिगु बिचाःनाप जिमिगु न बिचाः मिलय्
जू। धर्मया नामय् कचवं हयेगु बांमलाः। भगः
बान् बुद्धं नं स्वीगु धर्मयात हिस्यागु मदु। धर्म
धकाः पापया ज्या यानाच्चंगु दःसा उकीयात
जक खण्डन यानाः सुधार हयेगु यानाविजयाः।
स्वार्थीतिसं धर्म स्थंकोगुली बरु क्रीसं च्यूताः तये-
माः। सम्पादक। *

कुशीनगरया संक्षिप्त इतिहास

- भिक्षु सुदर्शन

कुशीनगर गौतम बुद्धया महापरिनिर्वाण स्थल
खः । ध्यंग् बौद्ध संवेजनीय थाय् मध्यय् महापरिनिर्वाण
स्थल नं छग् खः धयागु खैं महापरिनिर्वाणसुत्तं सी दु ।
थुगु हे सुत कथं थ्व थाय् बुद्धकालीन सिवे न्ह्यः बांताः-
गु यवव मनूत दुगु रात्य खः । थन चक्रवर्तीं महासुदर्शनं
तकं राज्य याये धुंकूगु जुयाच्चवन । बोधिसत्त्वं खुको
थन देहत्याग यानाविज्याये धुंका: न्हेकोगु बार बुद्ध जुयाः
थन महापरिनिर्वाण जुयाविज्याःगु खः ।

बुद्धया महापरिनिर्वाणं लिपा वस्पोलयागु अस्थि
अवशेष कायेत मगध, कपिलवस्तु, रामग्राम आदि :हे-
थासंहताः वःबले ल्वायेत तथार जूगु खं कुसीनाराया
मल्ल गणतन्त्र शक्तिशाली जू धयागु संकेत व्य । अथे नं
लिपा मगधं मल्लत्यगु गणतन्त्र स्थंकाविल । अशोकं थन
स्वंगु शिलास्तम्भ व निगः स्तूप दयेकल । चन्द्रगुप्त
द्वितीययागु ईया लुँदां छगः व खुगः वहःदां लुगु अले
भिक्षु हरिवज्रया महापरिनिर्वाण मूर्ति स्पष्ट याः, कुशी-
नगरया मल्ल गगतन्त्रया सत्ता मदयावंसां धार्मिक श्रद्धा
अव ल्यना हे च्चवन । फाहियान, छन्दिक व तुयूहा सल
(कन्यक) लितछवयाहःगु थासय् दयेकातःगु स्तूप दर्शन
यानाः पर्वं योजन न्यासिवयाः अंगार स्तूप थ्यंकः वल ।
अर्ने थन छग् संघाराम दुगु खः । थन झिनिग् योजन
वयाः कुसीनारा नगरय् थ्यंकः वःगु खः । थन बुद्धया

महापरिनिर्वाण जूथाय्, सुभद्र अहंत जूथाय्, लुँयागु दुंगाय्
बुद्धयागु पूजा या:थाय्, वज्रपाणि लुँयागु ल्वाभः (मढा)
वांठवःगु थाय्, द ह्य जुजुर्पित अस्थि धातु इनाव्यगु
थाय् पर्ति फाहियानं स्तूप व संघाराम दनिगु छंगु खः ।
नगरय् बस्ति धा:सा आपाः संत, उले थुले श्रमणपि चवनी-
गु विहार दनिगु जुयाच्चवन । व्हेनसांग नं राजकुमारं थःगु
सं त्वा:ल्हागु थासय् स्तूप स्वयाः बनया लैंपुं कु-शी-न
-के-लो (कुशीनगर) जनपद थ्यंकः वःगु खः । जनपद
अबले झिंझां मिझां दं । नगरया उत्तर-पूर्व दुने 'चण्ड'
या छेंया खण्डहरय् अशोकं छगः स्तूप दयेकूगु खः ।
थ्व भवनया दुने च्वंगु तुंया लः अबले तकं साःनि ।
नगरया उत्तर-पश्चिमं ३/४ लो वर्ताः ओशी - तो - फ-
ताइ (अजितवती) खुसि छिनाः उले दयेवं व्हेनसांग शाल
बन थ्यन । थ्व सिमा चीनी 'हो' सिमालिसे जवःलाः ।
थुकिया हः तल्के जू, चिकंलाकः । थुपि निमां साल
सिमा अपाय् अपायमा जुयाच्चवन । थन तःधंगु अपां दयेका
तःगु छग् विहार दु । दुने बुद्धयागु निर्वाणावस्थायागु
छग् प्रतिमा दु । उत्तर दिशाय् छ्यंलाकाः निर्वाण अव-
स्थाया प्रतिमा स्वयेबले बुद्ध हे द्यानाच्चवनाविज्याःगु थे च्वं ।
विहारया लिक्ष हे छगः स्तूप दु, स्तूप २०० फूट तजाः ।
थुगु स्तूप अशोकं दयेकातःगु खः । थन छगः ल्वहैया
स्तम्भ नं दु, उकी बुद्ध निर्वाणबारेया खैं च्वयातःगु

दु, तर उकी तिथि धाःसा मढु । घैनसांगयात अन मनूत-
यसं धाल, “बुद्ध संसारय् ८० वै तक म्वानाविज्यानाः
वैशाख शुक्ल पुन्हो कुन्हु निवर्ण जुयाविज्यात् ।” घैनसांग
चव्यातल थव— झो (चोन) गणाकथं मेगु महिनाया १५
न्हु कुन्हु खः । सर्वास्तिवादी निकायपिं धाइ, बुद्धया
निवर्ण कार्तिक महिनाया शुक्ल पक्षय् जूगु खः । ज्ञोगु
देशया ल्याखं थव गुंगूगु महिनाया द न्हु कुन्हु खः । गुलि
सिनं बुद्धया निवर्ण जूगु १२०० वै दत धाःसा गुलिसिनं
१५०० वै दत धाइ । गुलिसिनं ९०० वै १००० देया
दुने लाः धाका: धाइ ।” घैनसांग नं अग्निसंस्कार जूथाय्
व शरीरया अवशेष अस्थिधातु इना व्यूथाय् स्तूप दयेका
तःगु खंगु जुयाच्वन ।

फः हियान व हुएनसांगया यात्रा विवरण सफू
अले बुद्ध बनमहोत्सव कुशीनगर स्मारिका १०६२
या लिधंसा क्याः च्यवातःगु थुगु रचनाया खः—

१३ गूगु शताब्दी तुर्कंतयसं उत्तरभारतय्
हमला यात । बौद्धविहार, स्तूप व स्तम्भ मुस-
मांतसं नाश यात । १८७६ इस्वीया उत्खननय्
कुशीनगर महापरिनिवर्ण चिह्नारया जःखः आ-
पालं मिनया: भश्म जूगु वर्वय, सिँ व हेंवाः लूगु
दु । तारानाथया शब्दय् धाःसा कुशीनगरया
विहार स्यंकूगु, मिनकूगु भिक्षुपिनि हत्या जूगु
खः ।

घैनसांग लिपा कुशीनगरय् वःहा चिनियायात्री
इत्सिनं मुकुद्दब्देधन विहारयागु वर्णन यानातःगु दु ।
थन १०० हा भिक्षुपिनि भोजन यानाच्वेगु खंगु खः ।
थुगु विहारया अवशेष थौकन्हेया रामाभार चैत्य लिक्क
१९११/१२ या उत्खननय् लूगु दु । कुशीनगर विहारया
बारे नं इत्सिं च्यवातःगुलि संकेत याः अबलय् थन निगु
विहार दु । भिक्षुपि सर्वाधिकारीपि आपाः भोजनया

इलय् आगत्तुक (अतिथि) भिक्षुपित पालु निकू व छगू
चमचाति चि लपते तयाबीगु जुयाच्वन । मेह्य चिनिया-
यात्री ताध्यंग टेंग (महायान प्रदीप) नं थन कुशीनगरय्
वःगु दु । यशोवर्माया इलय् कुशीनगर वःहा भिक्षु
ताइत्तिंगया बयान कथं द गूगु शताब्दी तकं थनया
स्थिति बांमलाये धुंकूगु खः । अथे नं ११/१२ गूगु
शताब्दीतक थन थद्वां छु छु निर्माण जुयाच्वन छायधाःसा
थुगु ईया गहडवालबंशी जुजुपिनिगु थन आधिपत्य
खः, हानं गहडवालकालया शिलालेख माथाकुवरया
उत्खननय् लूगु दु ।

१३ गूगु शताब्दी तुर्कंतयसं उत्तर भारतय् हमला
यात । बौद्धविहार, स्तूप व स्तम्भ मुसमांतयसं नाश
यात । १८७६ ईस्वीया उत्खननय् कुशीनगर महापरि-
निवर्ण विहारया जःखः आपालं मिनया: भश्म जूगु
वर्वय तिँ व हेंवाः लूगु दु । तारानाथया शब्दं धाःसा
कुशीनगरया विहार स्यंकूगु, मिनकूगु भिक्षुपिनि हत्या
जूगु खः ।

१९ गूगु शताब्दीया भ्रारम्भमिनिसे पुरातात्विक व
सांस्कृतिक महत्त्वया खोज सुरु खुल । पुराणया बाखं जक
येकीगु अथवा बुद्धया ऐतिहासिक व्यक्तित्व तोपुइगु प्रवृत्त
न्हालं चाःगु युग वल । थवेहे क्रमय् १८६२ ई. सर ए
कनिधम प्यसः न्यासः वै लोमंकाः तोपुया तःगु कुशीनगरय्
थंकः वल । पुरातत्व विभागया आगरा प्रखण्ड
तथागतया महापरिनिवर्ण स्थल कुशीनगर मालेगु ज्याय
न्हाज्यात । १८७६ ईस्वी कनिधमं उत्खननया ज्या
न्हाज्याकल । १८७६ ई. सा. ए. सो एल. कारलाइलं
महापरिनिवर्ण भविरया उत्खनन यानाः भिक्षु हरिवलं
गुप्तकालय स्थापित यानातःगु २० फूट तःधीह्य महापरि-
निवर्ण शम्बाया बुद्धमूर्ति लुइकाः बांलाक स्थापित यात ।

कुशीनगरया थव न्हूजागरणय हानं भिक्षुपिसं त्व
जीवन ब्युवल । १९०२ ईस्वी भिक्षु महावीर महा-
स्थविर कुशीनगरय च्वं विजयानाः न्हापांगु विहार दयेका
विज्यात । २० फूट तःधोहु महापरिनिर्वाण शय्याया
मूति कुशीनगरया खें तःधंगु बौद्ध जनजागरण वल ।
उ चन्द्रमणि महास्थविर, गुह्य अरकन बर्मायाहु खः
महावीर महास्थविरया शिव्य जूविज्यात । १९०४ निसें
१९०६ इस्वी तक डा. बांगेल कुशीनगरया भग्नावशेषया
उत्खनन व खण्डित प्राचीन विहार हानं दयेकेगु यात ।

१९१०/११ इस्वी महापरिनिर्वाण स्तूपया उत्खननय
स्तूपया ववथ् छाः सिजःघः लुल । घलय् ततःगोगु
गंगु फि जायेकातःगु जुयाच्वन । थुकी दुने लौ, वहः व
सिजःयागु स्वंगः बता दुगु जुयाच्वन । लुैया बताय् दुने
छ्वालुगु बस्तु दयाच्वन । वहःया बताय् मूरबंगु ल्वहं
अले सिजःया बताय् च्याकातये धुंकूगु हेंवाः दयाच्वन ।
अले पुरातत्व विभगया क्षेत्रीय प्रबन्धक डा. हीराचन्द्र
शास्त्री थव हे थाय् बुद्धया महापरिनिर्वाण स्थल कुशी-
नगर खः धकाः घोषणा यात ।

महावीर महास्थविर व उ चन्द्रमणि महास्थविरया
कुरलं बौद्धजगतय् कुशीनगरप्रति शद्वा भावना विकास
जुल । विशेष यानाः बर्मी बौद्धपिके शद्वा भावना
ब्वलन । तर अयेन हिन्दु धर्मविलम्बीपिसं यन कुशीनगरय्
वदेगुयात अपराध भालपा च्वंगु खः । थुगु विषय स्थिती
पूर्वांडब्ल गांधी नामं नांजाःहु बरजह आप्रमवाती
बाबा राववदासं बुद्धप्रति शद्वा तये माःगु खें प्रचार यात ।

१९२४ इस्वी बाबा राववदासया कुरलं श्रीमती
सरोजिनी नायडु वैशाख पुन्हो कुन्हु कुशीनगर वल ।
वापिक येलाया आयोजना जुल । थुगु लच्छितक जुडगु
मेलां कुशीनगरप् हिन्दूत न सालाहल । अले बुद्धयाथाय्

बने मत्यः धयागु भावना मदयावन । थया दथुइ
१९२६/२७ इस्वी बौद्ध उपासकापिसं विशेषतः महावीर
महास्थविर उ चन्द्रमणि महास्थविरया कुरलं बर्मी
बौद्धपिति शद्वां यू. वी. या मानार्थ मजिस्ट्रेट क्यानजौनया
सहायतां महापरिनिर्वाण स्तूप जीर्णोद्धार जुल । माथा
कुंआर (आदरनीय राजकुमार) धयागु बुद्ध महापरिनिर्वाणया
न्ह्यः आराम कयाः लः त्वनाविज्याःगु धकाः धयातःगु
थासय लौगु पद्यासनया ३ मीटर तःधिकःगु बुद्धमूर्ति
प्रभावित जुयाः थन नं न्हूगु विहार (देगः) दयेकल ।

१९३४ इस्वी धार्मिक जागरणं शैक्षिक प्रगतिपाले
त्याहातय ध्यान वन । थी बुद्ध हाइस्कूल स्थापना
जुल । थुखे बिडलां बुद्धविहारलिसे धर्मशाला दयेकल ।
१९३९ स श्रीमती विजयालक्ष्मी पण्डित व १९४० स
जवाहरलाल नेहरू वयाः राजनीतिक रूपं कुशीनगरयात
बल बिल । महायुद्धया कारणं जापानं बर्माय् हमला
याःगुलि ४० द्वः बर्मी शरणार्थी कलकत्ता वल । थुंपि
शरणार्थीपिसं स्मृतिं छतका छतका दां दान यानाः बर्मी
धर्मशालाया उत्तरपाले शरणार्थी धर्मशाला दयेकल ।
थुबले तकं १९३२/३३ स श्री आर. सी. ए. एस.
होवार्ट्या शद्वा व प्रेमं कुशीनगरय् पिनातःगु सिमा
वाउंवाउं धायावयेधुंकूगु खः । कुशीनगरय् उ चन्द्रमणि
प्रायमिक पाठशालाय् निःशुल्क शिक्षालिसे उच्चशिक्षाया
द्यवस्था जुल ।

१९५६ इस्वी २५०० गूगु बुद्ध जयन्तीया जागरण
प्रत्येक बौद्ध तोर्धस्थलय उद्यान, धर्मशाला पुरातात्विक
संग्रहालयादि बने जूथें कुशीनगरय नं निर्माणया आपालं
जया जुल । थौ कुशीनगरया स्वां व धाँय्या सौन्दर्यं जाःगु
क्यब, सरकारी अतिथिगृह, लौपु, न्हूगु महापरिनिर्वाण
देगः थव हे २५०० गूगु बुद्ध जयन्तीया देन खः । महा-

परिनिर्वाण स्तूप गुगु महापरिनिर्वाण देगःया ल्यूनेसं
दुगु खः, दयेके धुक्काः हानं १९६४ स दुन। १९७५ इ.
भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण विज्ञानं हानं दयेकेगु यात।

थों कुशीनगरय् महापरिनिर्वाण देगः व स्तूप,
सीमागृह, बर्मी धर्मशाला निगू, चिनिया, बिडला व
तिब्बती धर्मशाला दु। जापानी सहयोगय् निर्माण ज्ञगु
स्तूपाकार विहार व संग्रहालय दु। मुकुटबन्धन चत्य,
माथाकुँअर देगःलिसें आपालं पुरातात्विक अवशेष
कथं पुलांगु संघारामया लयं अंगःत दु। थगुने हे तिनि
सुधों सुशीला प्रधान सहित नेपाली थड्ठां छगु नेपाली
धर्मशाला नं दत। आःतक सारनाथ बुद्धगयादि गनं

बुद्ध, धर्म व संघया शरण

— गणेशप्रसाद श्रेष्ठ

स्वयम्भू

जीवन क्षेत्र अनित्य सीका:
तृष्णा, लोभ व मोह त्वःताः
अहंकार अभिमान मदयेका:
पार जुयेत बुद्धया शरण्य वनेगु खः।

कर्म हे धर्म धैगु ध्वीका:
मिगु कर्म याये फयेकि
असत्य खँ लहायेमते सुयातं
मानव सेवा याये सयेकि।

मानव मात्र खः छह्य हे धैगु
दुनुगालनिसे भा.पी मा:
बुद्धधर्मया उपदेश लुमंका:
संघया शरण्य छी वने दु।

★

आनन्दभूमि

बौद्धतीर्थ थासय् नेपाली धर्मशाला मदुनिगुलि थव
चिकिचाधंगु धर्मशालायात नं ह्यो महत्वपूर्ण धाये मज्यु।
थौकहे महावीर महास्थविर उ. चन्द्रमणि महास्थविरया
निधनं लिपा वसपोलपिनि उत्तराधिकारी कथं अक्षु
ज्ञानेश्वर महास्थविरपि थन विज्यानाच्चन। गुलि कृतज्ञ
गुण म्हमस्यपित वद्योलपिंसं न्हापाथें गवाहालि बीगु व
सद्भावनां स्वयेगु मया:। पूज्यपाद चक्रमणि महास्थविर
थव पंक्तिया च्वमियें आपालं नेपाली भिक्षु, आमणेर व
अनगारिकापिनि गुरु खः। उकि नेपाले बौद्धपिनि प्यंगु
बौद्ध तीर्थथलय् थें कुशीनगुरप्रति थद्वा दया: नं थन
विशेष स्नेह सम्बन्ध नं दुगु जुयाच्चन।

॥ नुगःद्यः ॥

-- सुधी दर्पणा शाकय

नी हे मफयेक यक्व दुगु ध्ववा
कने हे मसयेक बांलागु रूप
धाये हे मफयेक शक्ति दु धा:सां
नुगःद्य मभिसा व्यर्थ फुकं।

थःयिति ग्वाःग्वाः न्हावले दु
पासा भाइ इलिलिलि न्ह्याथासं दु
इस्तमित्र नं यक्व दु धा:सां
नुगःद्य मभिसा व्यर्थ फुकं।

थाय् थाय् पतिक छेँ बुँ दु
दास दासी नं उलि हें दु
सलकिसि लहिनातःगु दु धा:सां
नुगःद्य मभिसा व्यर्थ फुकं।

॥

इतुंबाहोःया तारादेवीया खँ

- दानरत्न शाक्य

जोगरत्न सिंदूराकार

शीघ्र नेपा:देशय् न्हापा श्रीखण्ड दुगु धनधौरगु
जंगलय् च्वनीपि तुर्पि, ह्वार्जेपि व साधारणपि आपले
किसि दुगु धनधौरगु जंगलय् छह्य मनूयात किसितसै
भयभीत यानाः ज्यान संकटय् लाकाव्यूगुलि थः बचय्
ज्वीगु छुं हे उपाय मखनेवं अन हे जंगलय् तुं भोमुनाः श्री
तारादेवीयात पुकारेयात ।

थवहे इलय् श्री तारादेवीं उहा मनूयात उद्धार
यायेत उत्तर-खण्डया हिमालयपार्वै श्वेत-रश्मि जाज्वल्य-
मान जुयाः महाशान्तरूपय् श्वेत-वर्ण धर्मचक मुद्रा
ललितासन श्वेत-वर्ण जौनानागराजया जवय् तयाः
श्रीखण्डमा ववसं प्रकट जुयाविज्यानाः ज्यान संकटय् लाहु
मनूयात उद्धार यानाविज्यागु थाय्यात हे किसिगः
(किसि दुगु जंगल) धकाः नामकरण जूगु खः । थौकन्हय्
जुञ्जु उकीयात किलागः धधेगु चलन जुल ।

उबले बस्ति नकतिनि दयावयेदुकाः बौद्धधर्म प्रचार
जुञ्जुंबले थ्व हे (किसिगः) जंगले केशचन्द्र पारावतं
महाविहार दर्यकाः श्री अक्षोभ्य तथागत स्थापना यानाबिल ।

लिपा श्रीखण्डमा ववसं विज्यानाच्वह्य श्री तारादेवी-
या मूर्ति स्थापना यानाः देगः दयेकाविल । ताराद्यः नापं
विज्याह्य जौनानागराजया छगु कुण्डया आवश्यकता

[इतुंबहोःया तारादेवी]

जूगुलि कुण्ड अथवा तुं दयेकाविल । थ्वहे तुंया जर्व
केशचन्द्र पारावतं महाविहारे व श्री तारादेवीयात नित्यं

पूजा यायेत नीलः छायेगु चलन थौंतक चले जुयावयाच्चंगु
दनि ।

थनया स्थानीय बासिन्दातय् नं छेँज्या यायेया
निति थहे तुँछिड लः काःबनीरुलि थव थाय्यात
स्थानीय बासिन्दापिसं लःकावनेगु ननि धाधां 'लःकाःननि'
धकाः नं धायेगु यात । तर ताराद्यः दुगु व ताराद्यः
फुक्कथासं प्रण्यात जूरुलि थौंकहे फुक्कस्यां 'ताराननि'
नं धायेगु चलन जुइधुक्कल ।

१] किसि दुगु थाय् जूगुया निति येँया: बलय्
च्यान्हु तक 'पुलुकिसियात्रा' धकाः 'तुपूम्ह किसि'
किलागलं हया: जात्रा यानावयाच्चंगु थौंतक झीसं
स्वयावया हे च्वनागु दु । नापं ह्याउँह्य किसि नं दु
धंगु दसि किलाग: बनेमा गल्लिया जवय् च्वंगु देगःया
मातनय् ह्याउँह्य किसिया मूर्ति थौंतक दनि ।

२] केशचन्द्र पारावर्त महाविहार इतुंबाहाःया
ववायाद्यः व ताराननिया ताराद्यःयात नं अखण्ड नित्य
पूजा थौंतक यानवयाच्चंगु दनि ।

३] यलया बुंगद्यः (श्री आर्याविलोकितेश्वर) या
न्हवं यकेत येँदेया केशचन्द्र पारावर्त महाविहार
इतुंबाहाःया जोनानागराज दुगु कुण्ड अथवा तुंया जलं
(१२) ज्ञिनिघः न्हवंघः थनाः इतुंबाहाःया वज्राचार्यपिसं
मझ्ज्ञलाचरण पाठ याताः न्हवंघः यल लगंध्यःया न्हवं

दबुलिइ थ्यंकाः श्री आर्याविलोकितेश्वरयात थौंतक न्हवं
यानावयाच्चंगु दनि ।

४] मनूतय्गु ह्यय् गुगु नं थासय् कै वल धाःसा
जोनानागराजं पुनाहल धकाः उगु कैया पीडा शान्त
यायेत जोनानागराजयात पुइँहायाः थौंतक लायेकाव-
याच्चंगु दनि ।

५] सँय्भासं श्री तारादेवीयात 'चन्द्रेन घ्वल्मा' व
जोनानागराज विराजमान जूगु तुंयात 'थोंकुकापो' धकाः
धाइ । तिब्बत, चीनयापि बौद्धमार्गीत नेपाः वयाः तीर्थ-
याद्वा याःवैबले श्री तारादेवीया दर्शन यानाः जोना-
नागराज विराजमान जुयाबिज्याःगु कुण्डया जल प्रसाद
क्यावयाच्चंगु चलन थौंतक दनि ।

६] श्री महाशास्त इवेत-वर्ण तारादेवीया जवय्
श्री प्रज्ञापारमिता व खवय् श्री आर्यतारादेवी विराजमान
जुयाबिज्याःगु दु । थव देगः वि. सं. १९९० सालया
भूकम्प जूबलय् जीर्णोद्धार यानाः नं मजिया: वि. सं. २००६
सालय् हानं जग थ्यंक पिया: च्वय्यागु पौ सिजःपौ व
क्वय्यागु जस्तापौ तयाः दयेकूगु खः । तर थौंकन्हे
उगु जस्तापौ खतंनयाः द्यःयाय् लः ज्वःरुलि जस्ता
पौ सिजःपौ हे तयेकत धाःसा बांनं लाइ, बःनं लाइ धंगु
मनंतुनाः थज्याःगु धर्मकार्यया लागो श्रद्धालुपिसं धर्म
इवाहालियात ।

रवीन्द्रनाथ ठाकुरया निता ख

१. जब जि थःत थम्हं न्हिलाबी उबलय् जिगु मनया बोझ याउँइ ।
२. थलय् च्वंगु लःयच्ची; समुद्रय् च्वंगु लःहाक्ची । चिकिधंगु सत्यय् स्पष्ट शब्द दै; तःधंगु
सत्यय् अमृतमय मौन दै ।

श्री लौट्टा चक्र गतिविषय

(नेपालभाषा)

यलपञ्जाया लसताय् पूजा पाठ

११०८, गुलाथव द, ये—

बुद्धधर्मयात नेपाया परम्पराकथं विहार स्थापना यानाः ल्यकेगु कुतः कथं कुलमान वज्ञाचार्यः थःगु जन्मस्थान बर्मूत्वाया छगू तःवंगु ननी स्वनाथकूगु धर्मचक्र महाविहार्य दिवंगत कुलमानया छय् देवेन्द्र वज्ञाचार्यया ग्वसालय् व्यंगु युगमध्यय् छगू युगया प्रतीककथं हनावैच्चगु यलपञ्जाया लसताय् अन भगवान् बुद्धया पूजा जुयाः वज्ञाचार्यपि आशा, चूडामणि, ज्वाला, मोहन, विजयरत्न, विकासरत्न, सूर्यलाल, सर्वज्ञरत्न, पुष्टराज, हीरारत्न, अमीरमान, माणिक, भवानी व गौतमपितिपाखे महायानी निकायया प्रसिद्ध तुतः नामसंगीति पाठ जुल ।

गुरुपुन्ही हन

११०८ दिल्लाथव १५, ये—

भगवान् शाक्यमुनिया जीवनी कथं न्यागू संजोग नूलाःगु गुरुपुन्ही कुःहु बुद्ध, धर्म व संघयात गुरु भा:पा श्रद्धा तयाच्चंपि नेपाया गृहस्थ-पि मध्ये वज्ञाचार्य प्रमुख खः। थुगु हे दिया लसताय् वज्ञाचार्य मिलन केन्द्रया ग्वसालय् देवेन्द्र वज्ञाचार्यया अध्यक्षताय् जूगु च्चकु कार्यक्रमय् कविराज दानराज वज्ञाचार्य, समाजसेवी विद्या-

भूषण वज्ञाचार्य, हीरारत्न वज्ञाचार्य व उप-प्राध्यापक शान्तहर्ष वज्ञाचार्यपिसं गुरुपुन्हीया महत्वयात कया: मन्तुना खै प्वकाबिज्यात । उव्यलय् केन्द्रया अध्यक्षपाखे केन्द्रया प्रगति विवरण प्रस्तुत जूगु खः ।

भिक्षु मैत्री भञ्जुश्रीनक महाविहारय्

११०८ गुलागा १४ शनिवा: ये—

थनया मञ्जुश्रीनक महाविहार संरक्षण सु-धार संघ ॐ बाहात्वाया ग्वसाः कथं दैयदसं गुलाया प्यंगु शनिवाःपति विद्वान् विदूषीपिनि पाखे धर्मदेशना याकेगु यानावःगुली थुगुसीया गुलाया अन्तिम शनिवा: कुन्हु नेपाल टेलिभिज-नय् बुद्धधर्मया सार कनेगु कार्यक्रम न्यज्याका-च्चनाबिज्याःह्य भिक्षु मैत्री धर्मदेशना यानाबिज्यात । वस्पोलं धयाबिज्यात— “बुद्धं गुरुं न शिक्षालये वनाः प्रमाणपत्र कया: बुद्धत्व प्राप्त या:गु मखु किन्तु थःगु हे कर्मबलं बुद्धजुया विज्याःगु खः। बुद्धं धर्म धका: गुगु उपदेश बियाबिज्यात व छगू आचरण शुद्धी यायेगु लैपु खः; उकि धर्मधंगु आचरण खः।” थथे हे वस्पोलं वस्तुपूजा, रत्निपूजा व प्रतिपत्तिपूजाया खै धवाध्वीका: दानबीबलय शुद्धमनं दीमा: अले जक पुण्य लाइ धका: धयाबिज्यात । संघया उपाध्यक्ष पूर्णरत्न शाक्य व दुजः दिव्यरत्न शाक्यपिसं

पुष्पमाला व पिण्डपात्र दद्धिना दान याना विज्या:गु उब्यलय संघया सदस्य-सचिव सुर्वण शाक्यं भिगु बांला:गु ज्यायाःपित दोषारोपण ज्वीगु व अपजस वैगु स्वाभाविक खः उकि कपिंगु भितुनीपिसं ज्याय् बाधा बल धका: गुबले लिचिले मज्यू, अथे लिचिल धाःसा थःगु स्वार्थया लागी जक ज्यायायेगु थें ज्वी, न्ह्यचिलाः है निस्वार्थता व्यये फयेके माः।

साधारण सभा जुल

११०८ दिल्ला गा ३०, ख्वप-

२५३१ कवःगु बुद्धजयन्तीया लसताय् स्वनातःगु बौद्धवाचनालयया साधारणसभा अध्यक्ष त्रिरत्न शाक्यया सभापतित्वय् सम्पन्न जुल । वाचनालयया संयोजक रोशन वज्ञाचार्यपाखें लसकुस न्वचु जुयाः सुरु जूगु उगु सभाय् रविकिरण वज्ञाचार्यपाखें प्रगति विवरण व देवेन्द्र वज्ञाचार्यपाखें आयिक प्रतिवेदन न्ह्यब्बल । थुब्यलय् बौद्धसंघया उपाध्यक्ष संघरत्न वज्ञाचार्य सहित श्रीमलक्ष्मी वज्ञाचार्य, तेजरत्न शाक्य, रत्नसुन्दर शाक्य, लक्ष्मीचन्द्र व पूर्ण रंजितपिति-पाखें थःथःगु मंतुना प्वंकुसे परियति कक्षा संचालन यायेमाःगु खँ नं न्ह्यथन । उब्यलय् रोशन वज्ञाचार्यया अध्यक्षताय् छ्यगु संचालक समिति स्वन । उकी सचिव व कोषाध्यक्षय् वज्ञाचार्यपि देवेन्द्र व चन्द्रकेरी चवनाविज्याःगु दुधाःसा मदन श्रेष्ठ, दिनेश कायष्ठ, रविकिरण, तीर्थराज, सरस्वती खाती, रीणा शाक्य, विद्यामैया, दानकेश-रीपि सदस्यय् आसीन जूगु दु ।

बुद्धपूजा व शोकसभा

११०८ दिल्ला गा १२, पाल्पा -

थनया तानसेनया होलन्दी बुद्धविहारय् आमाइया लसताय् बुद्धपूजा जुयाःलि अनगारिका सुधम्मा मदुगुलि वस्पोलया गुण लुभंकाः बौद्ध महिला भोजन व्यवस्था समितिपाखें ज्ञानमाला भजन जुयाः निगु मिनेट सुक चवनाः शोकसभा हन । उब्यलय् छ्यत्रराज शाक्य, सुश्री सन्तलक्ष्मी शाक्य, नगेन्द्रशेखरपितिपाखें श्रद्धाऽङ्गलि मन्त्तव्य प्रस्तुत जुल । थथे है उपसंघनायक भिक्षु शाक्यानन्दं धमंदेशना यासे मदुह्य सुधम्माया गुनगान योनाविज्यात ।

न्ह्यसः लिसः कासा जुल

११०८ गुला गा ८, यल-

थनया यल अनगारिका संघया न्याक्वःगु जन्मदिया लसताय् यशोधरा बौद्ध विद्यालयया प्रांगणय् परियत्तिया विद्यार्थीपिनि दद्धी जूगु न्ह्यसः लिसः कासाय् शाक्यसिह विहार, सुमंगल विहार व गणमहाविहारया विद्यार्थीत छ्सी-कथं न्हाप, न्हापलाल्यु व लियाल्यु जुल । भिक्षु कुमार काश्यप, अनगारिका धम्मवती व धर्म-रत्न शाक्यपि निर्णयिक जूगु उगु कासाया इलय् रा. प. स. केशरबहादुर विष्ट, अनगारिका धम्मवती व राजभाइ वन्द्यपितिपाखें बुद्धधर्म व परियति शिक्षाया विषये न्वचु जुल । उगु ब्यलय् संघया अध्यक्ष अनगारिका सुशीलापाखें लसकुस न्वचु जूगु खः ।

“आनन्दभूमि” को नियम

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटीविहारगुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो। यो भ्रत्येक पूर्णिमाको दिनसम्ममा निस्कनेछ। यसको आजीवन ग्राहकशुल्क रु. ३००।- र वार्षिक ग्राहकशुल्क रु. ३०।- मात्र छ। जुनसुकै महीनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ। एक प्रतिको रु. ३।- मात्र।
- (२) यो आनन्दकुटी विहारगुठीको मुख्यपत्र हो। यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ।
- (३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछैन।
- (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा, अंग्रेजी र नेपालका अरु गुरुड आदि भाषामध्ये कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखी पठाउनु बाढ्छनीय छ। अंग्रेजी बाहेक कुनै पनि भाषाको लिपि देवनागरी हुनुपर्दछ।
- (५) लेख पठाउँदा पूरा साइजको कागजमा एकपट्टिमात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ। कार्बोनहाली लेखिएको वा टाइप गरिएको प्रतिलिपि लेखलाई स्थान नदिन सकिनेछ।
- (६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउँमा आनन्दभूमि कार्यालयमा पठाउनुपर्छ। पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहकसंख्या तथा नाम ठेगाना राम्ररी लेखिएको हुनु जरूरी छ। ठेगाना हेरफेर भएमा व्यवस्थापकलाई सूचनादिनुपर्छ। पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ।
- (७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्न अधिकार सम्पादकमै रहनेछ। ★

‘आनन्दभूमि’ बौद्धजगत्को सम्पत्ति हो।

- आनन्दभूमि

यैताथ पाह

क.	२७	ज्ञानमाला भजन
ख.	”	ज्ञानमाला भजन
ग.	”	दोपंकर ज्ञानमाला
घ.	”	ज्ञानमाला बुद्धखल:

किपू
चिकिंचहि, यल
ख्वप
पौगालाछि

लोकदर्शन वज्राचार्य, कमलादी
सूर्यमान तुलाधर, थिमिध्वाखा
आशाभाइ, बागबजार
तुलसिकृष्ण व शुकदेव:राजभंडारी